

6. Magyarországi helyzetkép a társadalmi összetartás mértékéről és a társadalmi környezet érzékelt állapotáról²⁹

6.1. Bevezető gondolatok

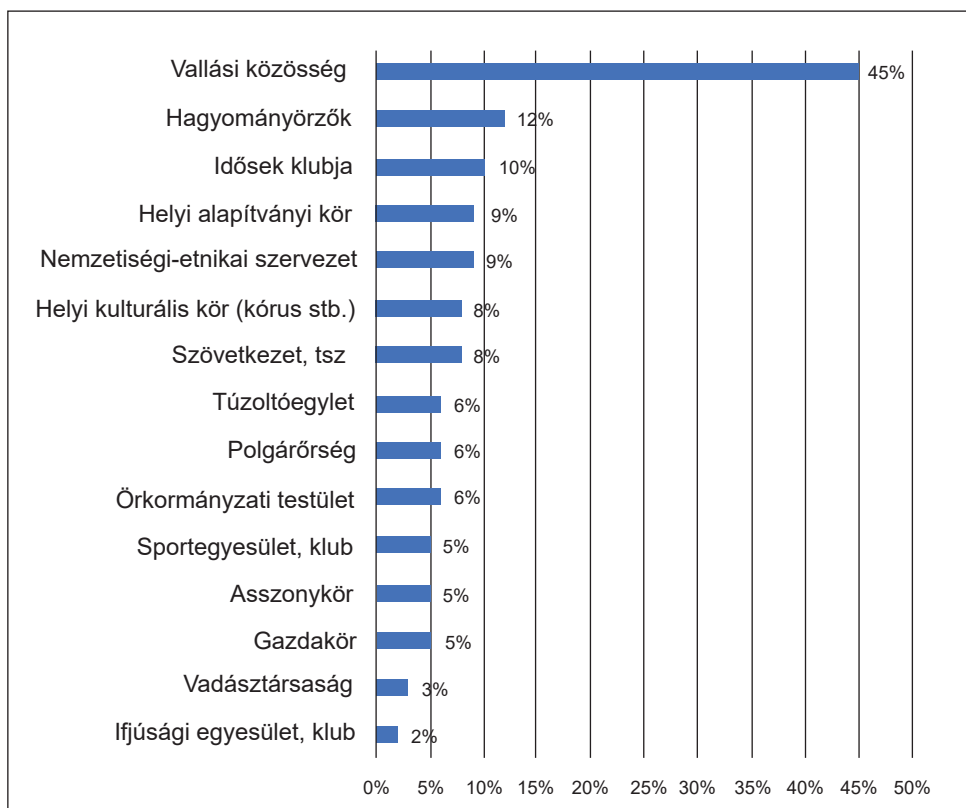
A 3.2. pontban már utaltunk a társadalmi tőke versenyképességre gyakorolt jelentős hatására, ezért ebben a pontban fontosnak tartjuk megvizsgálni a társadalmi tőkéhez kapcsolódó két fontos területet, a közösségi összetartást és a társadalmi környezet érzékelt állapotát. A tanulmány első részében bemutatjuk a vizsgálni kívánt területek helyét a társadalmi tőkén belül, azok kapcsolódását a társadalmi tőke egyik fontos eleméhez, a hálózati (kapcsolati) tőkéhez. Ezt követően az empirikus kutatás keretében vizsgáljuk a közösségi összetartás mértéke és a társadalmi környezet állapota megítélését a különböző válaszadói csoportokban és területi vonatkozásban. A két vizsgált terület egyes jellemzőire adott értékelések közötti összefüggések feltárásán túl megvizsgáljuk azt is, hogy a társadalmi környezet állapota összevont mérésére általunk előállított mutató milyen összefüggésben áll az egy főre jutó GDP értékével megyei szinten.

6.2. A hálózati (kapcsolati) tőke és a közösségi összetartás szerepe

A hálózati tőke (network capital) alatt sokszor mást értenek a társadalmi és gazdasági problémákkal foglalkozó kutatók. Huggins (2010) például a hálózati tőkét megkülönbözteti a társadalmi tőke interperszonális, az egyének közötti nem üzleti célú kapcsolatokat átfogó elemeitől, a vállalatok „birtokában lévő” mérhető üzleti kapcsolati tőkeként definiálja. Bár megkülönbözteti az üzleti hálózatokat (calculative, inter-organizational networks) a társadalmi hálózatoktól (social networks), mégis rámutat arra, hogy az üzleti hálózatok „melléktermékeiként” a személyek közötti kölcsönös bizalmon alapuló társadalmi hálózatok épülhetnek ki, ami fordítva is igaz: a társadalmi hálózatok „átnőhetnek” az üzleti hálózatokba. Huggins és kutatótársai (2012) a hálózati tőke alatt az innovatív fejlődéshez szükséges tudásáramlást (knowledge flow) biztosító, a vállalkozói együttműködés alapját képező vállalkozói hálózatokat értik. Az egyes kutatók (ACEVEDO 2007; MENSHIKOV et al. 2017)

²⁹ Jelen pontban az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. „Tudáskörnyezet II.” című kutatásának (2017–2018) adatai alapján végeztük el az empirikus elemzést. Az adatfelvételt az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. végezte, az adatok kutatási célú feldolgozását pedig egyéni felhasználási szerződéssel a kutatócsoport három tagjának engedélyezte (Csath Magdolna, Nagy Balázs, Vinogradov Szergej). A szerzők ezúton fejezik ki köszönetüket a NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.-nek. Közreműködésük nélkül jelen kutatás nem valósulhatott volna meg.

a hálózati tőke alatt a társadalmi tőkének azon részét értik, amely a hálózati társadalomhoz (network society) kapcsolódik. Castells (2010) korszakalkotó trilógiája első kötetében az információ kora új társadalmi formájának nevezi a hálózati társadalmat, amely szerinte a virtuális kultúrát alkotó termelési, hatalmi és tapasztalati hálózatokból tevődik össze.

77. ábra

Helyi szervezetekben, egyesületekben való részvétel – azok körében, akik szerint településükön létezik ilyen helyi kör

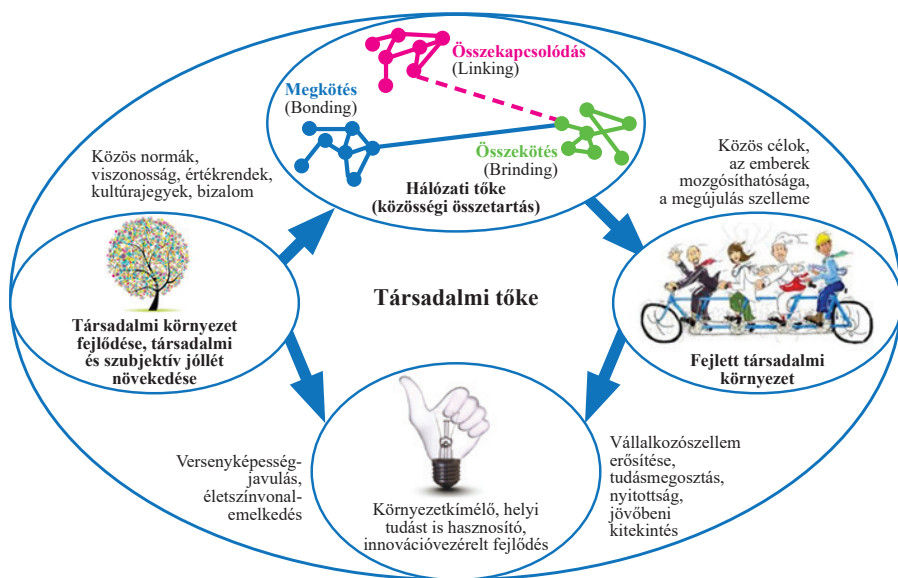
Forrás: KALOCSAI 2012, 44.

Egyetértve Walker és kutatótársaival (1997), valamint a Czako–Sik szerzőpárossal (1995) a hálózati tőkét a társadalmi tőke azon funkcionális elemének tekintjük, amely az emberek közötti együttműködés elősegítésén keresztül megkönnyíti a tudásáramlást, és ezáltal hozzájárul a társadalmi tőke minőségi fejlődéséhez. Coleman (1988) a társadalmi tőke fontos elemének tartja a személyek közötti viszonyokból keletkező, erőforrásként hasznosítható társadalmi kapcsolatrendszereket. Uslaner (2001) a társadalmi tőkét a „hasonló” embereket megkötő és a „különböző” embereket összekötő, a kölcsönösség és viszonyosság elvein alapuló társadalmi hálózatok „termékeként” közelíti meg. Jelen tanulmányban ezen társadalmi hálózatok erősségét vizsgáljuk, ami megfelel a bonding (megkötő, összetartó)

típusú felfogásnak. A társadalmi hálózatok egyes típusaival bővebben a 3.2. pontban foglalkoztunk. A közösségi összetartás erősségét számos tényező meghatározhatja, az egyik ilyen az állampolgári aktivitás, amely Hoskins és kutatótársai szerint nem más, mint „részvétel a civil társadalomban, a közösségi és politikai életben a kölcsönös tisztelet és erőszakmentesség jegyében, az emberi jogokkal és a demokráciával összhangban” (idézi: GÁTI 2010).

Kutatásunk során a fenti tényezők közül elsősorban a közösségi dimenzióval foglalkozunk, ennek egyik szintje a helyi szervezetekben, egyesületekben való részvétel. Ezek a szervezetek rendkívül sokfélék lehetnek, némelyek kulturális szerveződések, míg másokat a sport vagy éppen a gazdasági szempontok tartanak össze. Kalocsai (2012) vizsgálatai során azonosította egyes magyar települések (jelen esetben falvak) élete szempontjából legfontosabb szerveződéseit, illetve ezek „népszerűségét” (77. ábra).

Ahogy a 77. ábra mutatja, a vallási közösség meghatározó a kistelepülések lakossága szempontjából, a templomba járás nemcsak rendszeres vasárnapi elfoglaltság, hanem fontos közösség- és hálózatépítő eszköz is. Az adatok alapján a hagyományörzés mellett fontos szerepe van a katasztrófa- és bűnmegelőzési szerepet betöltő tűzoltóegységeknek és polgárőrségnek.

78. ábra

A hálózati (kapcsolati) tőkének mint a társadalmi tőke meghatározó elemének helye a környezetkímélő, helyi értékekre és tudásra épülő innovációvezérelt fejlődés feltételrendszerének megteremtésében

Forrás: saját szerkesztés³⁰

³⁰ A képek forrása: https://media.springernature.com/lw785/springer-static/image/chp%3A10.1007%2F978-981-10-6138-7_5/MediaObjects/440939_1_En_5_Fig4_HTML.gif; www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0019_A_tanacsadas_szocialpszichologiaja/images/image016.jpg; www.innoteka.hu/images/site/201205/image1338383050.jpg; www.surrey.ac.uk/currentstudents/images/171491_wellbeing_small.jpg (A letöltés dátuma: 2018. 06. 30.)

A települések lakosságának aktivitása ugyanakkor nagymértékű szórást mutat, hiszen a Kalocsai (2012) által vizsgált hét településen azok aránya, akik legalább egy helyi közösségi szervezetben részt vesznek 33% és 69% között alakult. Ez természetesen összefüggésben van a szervezetek elérhetőségével, azonban így is fontos információkat hordoz a település lakosságának aktivitásával kapcsolatban. Ezek a szervezetek önmagukban is egyfajta (bonding típusú) hálózatot alakítanak ki, azonban a szervezetek összessége között egy nagyobb rendszer rajzolódik ki, ahol megjelennek a bridging (összekötés) típusú kapcsolatok.

Tanulmányunkban elsősorban e két típusú hálózatok kapcsán végezzük vizsgálatainkat. Az elemzési módszertanban ezek mellett megjelenik az újítás, haladás szemlélete is. Mindezek eredményeként társadalmi fejlődés és jóllét jön létre, ami a folyamat céljaként adható meg. Ez azonban egy önfejlesztő folyamatot mutat, így a növekvő jóllét erősíti a hálózati tőkét, továbberősíti a tudásmegosztást és innovációt, ami végül összességében létrehozza a folyamatos és fenntartható fejlődést. Az innováció versenyképességben betöltött szerepét részletesen bemutattuk az 1. pontban.

A 78. ábra a hálózati (kapcsolati) tőke helyét mutatja be a helyi értékekre épülő tudás-alapú gazdasági környezet megteremtésében.

6.3. Kutatási kérdések, anyag és módszer

Kutatásunk célja a hálózati tőkéhez kapcsolódó közösségi összetartás és az érzékelt társadalmi környezet jellemzőinek vizsgálata szociodemográfiai és területi vonatkozásban a magyar felnőtt lakosság körében.

6.3.1. Kutatási kérdések, alkalmazott módszerek

A kutatási kérdéseket és az azokhoz rendelt, alkalmazott statisztikai elemzési módszereket a 30. táblázatban ismertetjük.

30. táblázat

A kutatási kérdések és az azokhoz hozzárendelt elemzési módszerek

Kutatási kérdések	Alkalmazott statisztikai módszerek
Igazolhatók-e jelentős eltérések a szociodemográfiai jellemzők (nem, korcsoport, végzettség, foglalkozás) alapján képzett csoportok között a közösségi összetartás és társadalmi környezet szubjektív megítélésében a magyar felnőtt lakosság körében?	A szociodemográfiai csoportok közötti esetleges eltérések vizsgálatához a nem paraméteres próbákat alkalmaztuk, mivel a társadalmi tőke vizsgált elemeivel kapcsolatos válaszadói vélemények mérésére használt hétfokú Likert-skála nem biztosítja az értékek normális eloszlását. A nemek közötti eltéréseket a Mann–Whitney-próba alapján vizsgáltuk. A különböző korcsoportok, végzettségi szintek és foglalkozások esetében – mivel az összehasonlítható csoportok száma meghaladta a kettőt – a Kruskal–Wallis-próbát alkalmaztuk. A Kruskal–Wallis-próba szignifikáns eredménye esetén a jelentős eltérést mutató csoportok meghatározására pedig a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba szolgált.

Kutatási kérdések	Alkalmazott statisztikai módszerek
Igazolható-e jelentős eltérések a települések közigazgatási jogállása (község, nagyközség, város, megyei jogú város) alapján képzett csoportok, valamint a régiók között a közösségi összetartás és társadalmi környezet szubjektív megítélésében a magyar felnőtt lakosság körében?	A csoportok közötti eltérések statisztikai kimutatására a Kruskal–Wallis-próba szignifikáns eredménye esetén a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próbát választottuk.
Igazolható-e összefüggés a két vizsgált terület egyes elemeinek, jellemzőinek értékelésében?	A vizsgált területek egyes jellemzőire adott értékelések közötti összefüggéseket a Spearman-féle rangkorrelációs együtthatók alapján vizsgáltuk.
Képezhető-e a társadalmi környezet állapota összevont mérésére használható mutató az emberi környezet egyes jellemzőire adott értékelésekből?	A társadalmi környezet érzékelt állapotának mutatója előállításának módszertanát a 6.5. pontban ismertetjük. A mutató megbízhatóságának (reliabilitásának) ellenőrzésére a Cronbach-alfát használtuk.
Kimutathatók-e jelentős eltérések a társadalmi környezet érzékelt állapotának mutatója átlagos értékeiben a szociodemográfiai, illetve területi jellemzők alapján képzett csoportok között?	A csoportok közötti eltérések vizsgálatához az egytényezős varianciaanalízist (ANOVA) választottuk, ³¹ mivel az ennek alapját képező F-próba nem érzékeny a normalitás feltételének megsértésére. A csoportonkénti varianciák azonosságát a Levene-próbával vizsgáltuk. Az F-próba szignifikáns eredménye esetében a jelentős eltérést mutató csoportok meghatározására a varianciák azonossága mellett a Tukey-féle HSD (angolul: honestly significant difference, valódi szignifikáns differencia), az eltérő varainciák mellett pedig a Games–Howell-féle post-hoc próbákat alkalmaztuk.
A közösségi összetartás mérésére szolgáló jellemzők közül melyek azok a jellemzők, amelyek a legszorosabb kapcsolatban állnak a társadalmi környezet érzékelt állapotának mutatójával?	Az összefüggés-vizsgálatokat a Spearman-féle rangkorrelációs együtthatók alapján végeztük el, mivel a közösségi összetartás jellemzőinek értékelése hétfokú Likert-skálán történt, tehát a kapott értékelések az ordinális skálához tartoznak, a társadalmi környezet összevont mérésére szolgáló mutató eloszlása pedig – a Kolmogorov–Smirnov-próba eredménye ($p < 0,001$) alapján – eltér a normálistól.
Igazolható-e statisztikailag összefüggés a társadalmi környezet érzékelt állapotának mutatója és az egy főre jutó GDP-ben mért gazdasági teljesítmény között?	A két mutató közötti összefüggést a Pearson-féle r korrelációs együttható és annak szignifikanciavizsgálata alapján értékeltük.

Forrás: saját szerkesztés

A kutatási kérdésekből kiindulva a következő hipotéziseket állítottuk fel:

- H1. A férfiak és a nők között, a korcsoportok között, illetve a különböző szintű végzettséggel rendelkező személyek között eltérések mutathatók ki a közösségi összetartás és a társadalmi környezet érzékelésében.
- H2. A különböző munkaerőpiaci státusszal rendelkezők (gazdaságilag inaktívak, munkanélküliek, dolgozók), valamint a fizikai és szellemi munkát végzők eltérőképpen értékelik az emberi környezetük állapotát és a közösségi összetartás mértékét.

³¹ A nemek közötti eltérések kimutatására szintén a varianciaanalízist alkalmaztuk a kétmintás t-próba helyett a normalitás feltételének megsértése miatt.

- H3. A kisebb településeken (községekben, nagyközségekben) erősebb a közösségi összetartás, és általában pozitívabb a társadalmi környezet állapotának megítélése a városokhoz és a megyei jogú városokhoz képest.
- H4. A társadalmi környezet érzékelt állapota és az egy főre jutó GDP-ben mért gazdasági teljesítmény között szoros pozitív összefüggés állapítható meg.
- H5. A közösségi összetartás és a társadalmi környezet érzékelt állapota között szoros pozitív összefüggés állapítható meg.

A csoportátlagok közötti eltérések szemléltetésére a sugárdiagramokat alkalmaztuk. A térképszerkesztéshez a QGIS térinformatikai szoftver 2.18 verzióját használtuk. Az adatok statisztikai feldolgozását az IBM SPSS Statistics 25 statisztikai programcsomag segítségével végeztük.

6.3.2. Az adatok forrása, a minta főbb jellemzői

31. táblázat
A válaszadók demográfiai adatai

	A válaszadók száma, db	A válaszadók %-a	Értékelhető válaszok %-a
Nem			
férfi	15 613	37,3	37,4
nő	26 166	62,4	62,6
<i>értékelhető válasz összesen</i>	<i>41 779</i>	<i>99,7</i>	<i>100,0</i>
nem értékelhető válasz	118	0,3	
Összesen	41 897	100,0	
Korcsoport			
15–29 éves	6 719	16,0	16,6
30–49 éves	15 002	35,8	37,1
50–64 éves	10 366	24,7	25,6
65 éves vagy 65 évnél idősebb	8 390	20,0	20,7
<i>értékelhető válasz összesen</i>	<i>40 477</i>	<i>96,6</i>	<i>100,0</i>
nem értékelhető válasz	1 420	3,4	
Összesen	41 897	100,0	

Forrás: saját számítás az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

Vizsgálatainkhoz felhasznált adatok az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. által az V. Kulturális Közfoglalkoztatási Program keretében Tudáskörnyezet II. címmel 2017–2018-ban elvégzett kérdőíves felmérésből származnak. A vizsgálat nem terjedt ki

a fővárosi lakosokra. A 15 évnél fiatalabb válaszadókhöz tartozó adatsorok nem kerültek be a vizsgálatainkba.

32. táblázat

A válaszadók számának megoszlása a végzettség és a foglalkozás szerint

	A válaszadók száma, db	A válaszadók %-a	Értékelhető válaszok %-a
Iskolai végzettség			
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	5 632	13,5	13,7
középfokú végzettség	24 095	57,5	58,5
felsőfokú végzettség	11 472	27,4	27,8
<i>értékelhető válasz összesen</i>	<i>41 199</i>	<i>98,3</i>	<i>100,0</i>
nem értékelhető válasz	698	1,7	
Összesen	41 897	100,0	
Munkaerőpiaci státusz, foglalkozás			
vállalkozó, östermelő	3 016	7,2	7,2
fizikai dolgozó	8 034	19,2	19,3
szellemi dolgozó	12 721	30,3	30,6
tanuló	2 726	6,5	6,6
nyugdíjas	10 667	25,5	25,7
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli	2 267	5,5	5,5
munkanélküli	1 319	3,1	3,2
egyéb	824	2,0	2,0
<i>értékelhető válasz összesen</i>	<i>41 574</i>	<i>99,2</i>	<i>100,0</i>
nem értékelhető válasz	323	0,8	
Összesen	41 897	100,0	

Forrás: saját számítás az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

A kutatás adatállománya adattisztítás után 41 897 adatsort tartalmaz. A minta főbb háttérváltozók szerinti megoszlását a 31–33. táblázatok szemléltetik. A hiányos válaszadások miatt az értékelhető válaszok száma kérdésenként eltérő lehet, ezért a részvizsgálatoknál feltüntetett mintaelemszámok a hiánytalan adatsorok számát jelölik, az adott vizsgálatba bevont változókra vonatkozólag.

A nők aránya 62,6%-ot tett ki a mintán belül, a férfiak 37,4%-os arányával szemben. A felmérés jellegéből adódóan a nyugdíjkorúak (65 éves vagy 65 évnél idősebb korosztály) a legnagyobb, 20,7%-os arányt teszik ki a vizsgált sokaságból (31. táblázat). A válaszadók 27,4%-a rendelkezik felsőfokú (a felsőoktatási szakképzéseket beleértve) végzettséggel (32. táblázat). A 30–34 éves korosztály 40,9%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel a mintában. Az Eurostat adatai szerint 2017-ben a 30–34 éves népességen belül

a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya 32,1%-ot tett ki Magyarországon, ami jóval kisebb az EU28 39,9%-os átlagához képest. Az uniós országok az Európa 2020 stratégiában vállalták, hogy 2020-ra növelik az egyetemisták, főiskolások számát, és csökkentik a lemorzsolódást. Magyarország az EU28 40%-os átlagos célértékéhez képest jóval kisebb, 34%-os érték elérését tűzte ki célul a diplomások arányát tekintve a 30–34 éves korosztályban.

A szellemi foglalkozásúak és a nyugdíjasok a legnagyobb, 30,6%-os és 25,7%-os arányokat teszik ki a mintából (32. táblázat).

A 33. táblázat a válaszadók számának megoszlását mutatja be a település jogállása és a régió szerint. A megkérdezettek 62,9%-a községben és nagyközségben, a maradék 37,1%-uk pedig városban és megyei jogú városban él. A legkisebb, 4,9%-os arányt Pest régió³² teszi ki a mintából, hiszen a fővárosi lakosok nem szerepelnek a vizsgálatban.

33. táblázat

A minta megoszlása a település jogállása, valamint a régió szerint

	A válaszadók száma, db	A válaszadók %-a	Értékelhető válaszok %-a
Település jogállása			
község	24 528	58,5	58,5
nagyközség	1 845	4,4	4,4
város	10 302	24,6	24,6
megyei jogú város	5 222	12,5	12,5
Összesen	41 897	100,0	100,0
Régió			
Dél-Alföld	8 098	19,3	19,3
Dél-Dunántúl	7 700	18,4	18,4
Észak-Alföld	7 433	17,7	17,7
Észak-Magyarország	6 197	14,8	14,8
Közép-Dunántúl	5 596	13,4	13,4
Pest	2 073	4,9	4,9
Nyugat-Dunántúl	4 800	11,5	11,5
Összesen	41 897	100,0	100,0

Forrás: saját számítás az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

A települések közigazgatási jogállása alapján négy kategóriát vizsgáltunk: községet, nagyközséget, várost, megyei jogú várost. A vizsgálat a fővárosra nem terjedt ki. A 2011. évi CLXXXIX. törvény szerint „a községi önkormányzat köteles ellátni mindazokat a törvényben meghatározott feladatokat, amelyek a helyi lakosság alapvető létfeltételeit, az ehhez szükséges közszolgáltatások közvetlen igénybevételének lehetőségeit biztosítják”.

³² A 2018. január 1-jétől érvényes területi osztályozási rendszer szerint megye és tervezési-statisztikai régió, korábban megyei szint.

„A nagyközségi címet azon községi önkormányzatok használhatják, amelyek a törvény hatálybalépésekor nagyközségi címmel rendelkeztek, továbbá, amelyek területén legalább háromezer lakos él.

A városi önkormányzat – törvényben meghatározottak szerint – olyan közszolgáltatásokat lát el, melyeket saját területén és vonzáskörzetében, vagy a járás egész területén gazdaságosan, hatékonyan és a szakmai szabályok előírásainak megfelelően képes biztosítani.”

„A megyei jogú város települési önkormányzat, amely – törvényben meghatározottak szerint, az abban foglalt kivételekkel – azokat a közszolgáltatásokat is biztosítja, melyek saját területén túl a megye egészére vagy nagy részére kiterjednek.” Megyei jogú város a megyeszékhelyváros és az Országgyűlés által a törvény hatálybalépése előtt megyei jogúvá nyilvánított város.

6.4. A közösségi összetartás megítélése Magyarországon

34. táblázat

A közösségi összetartás méréséhez felhasznált állítások átlagai és szórásértékei (n = 37 902)

	Átlag*	Szórás*
A település lakosai befogadják az új áramlatokat, az új gondolatokat és érezhető a fejlődés.	4,23	1,51
A település lakosai közös jövőképet dolgoznak ki, és vannak közös morális értékek.	4,08	1,49
A település lakosai elvárják, hogy a közös célokról nyílt, becsületes döntések szülessenek.	5,01	1,61
A település lakosai képesek hidat építeni fiatal és idős, szegény és gazdag, helyi és ideköltöző, illetve a különböző nemzetiségek között.	4,11	1,56
A település lakosai felméri saját erősségeiket, gyengeségeiket és korlátaikat.	3,99	1,46
A település lakosai alaposan hasznosítják azt a helyi tudást, amely a közös célok eléréséhez szükséges.	4,06	1,50
A település lakosai levonják a tanulságokat, újítanak és változtatnak.	4,03	1,53
A település lakosai hálózatot építenek az emberek (és a csoportok) között személyes és telekommunikációs eszközök használatával.	4,23	1,54
A település lakosai képesek mozgósítani az embereket, és megteremtik a megújulás szellemét.	4,10	1,51
A település lakosai kipróbálnak új megoldásokat akár kockázatot is vállalva a siker érdekében.	4,04	1,56

Megjegyzés: * hétfokú (1–7) Likert-skála

Forrás: saját számítás az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

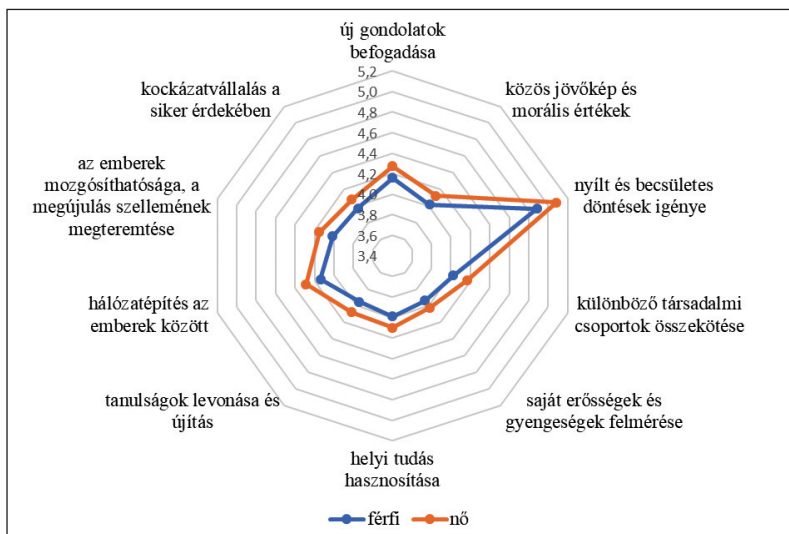
A társadalmi tőke szempontjából egyik nagyon fontos jelenség, a közösségi összetartás témakörét tíz kérdés segítségével vizsgáltuk, amelyek a helyi tudásra, az újításra, a különböző csoportok közötti kapcsolatokra és a hálózatépítés témakörére vonatkoztak. A válszadóknak a saját településük emberi közösségeinek összetartozását kellett megítélniük

a tíz kérdés alapján. A 34. táblázat a közösségi összetartás mérésére felhasznált tíz állítás átlagos értékét és szórását mutatja be.

A vizsgált állításokra kapott 4-es érték körüli átlagok arra utalnak, hogy a magyar felnőtt lakosság összességében nem túl erősnek, de nem is túl gyengének ítéli meg a közösségi összetartás egyes területeit. A legmagasabb átlagos érték a közös célokról nyílt, becsületes döntések igényéhez tartozik, ami arra is utalhat, hogy ezt a területet problémásnak ítélik meg a válaszadók.

6.4.1. A közösségi összetartás megítélése a szociodemográfiai jellemzők alapján képzett csoportokban

A közösségi összetartás mértékének megítélését először a szociodemográfiai jellemzők (nemek, életkorcsoportok, iskolai végzettség és foglalkozás) alapján képzett csoportok szerint vizsgáltuk.

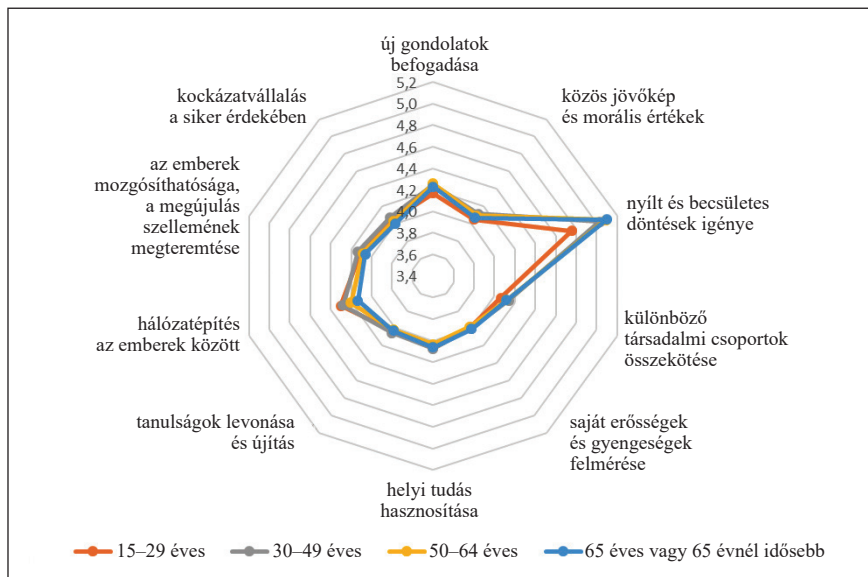
79. ábra

A közösségi összetartás jellemzésére szolgáló állításokra adott értékelések átlagai nemenként (hétfokú Likert-skála, n = 41 127)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

A férfiak és nők válaszait vizsgálva jelentős véleménykülönbségeket (a Mann–Whitney-próba eredménye mind a tíz vizsgált terület erősen szignifikáns, $p < 0,001$) állapítottunk meg a két nem között (79. ábra). A nők a közösségi összetartás minden területén kedvezőbbnek ítélték saját településüket a férfiakhoz képest. Mindkét nem esetén a többi területhez képest kiugró eredményt mértünk a nyílt és becsületes döntések igénye terén. Mindkét nem, így a teljes

lakosság elvárása, hogy a közös célok esetében nyílt és becsületes döntések szülessenek. Ezen elvárások esetén kaptuk a legmagasabb értéket. A legalacsonyabbat pedig a saját erősségek és gyengeségek felmérése területén kaptuk, a nők és férfiak válaszai alapján egyaránt.

80. ábra

A közösségi összetartás jellemzésére szolgáló állításokra adott értékelések átlagai korosztályonként (hétfokú Likert-skála, $n = 39\,850$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

A Kruskal–Wallis-próba (1. függelék) három jellemző esetében nem igazolt jelentős eltérést a korcsoportok között, ezek a következők voltak: saját erősségek és gyengeségek felmérése ($p = 0,501$), helyi tudás hasznosítása ($p = 0,086$), tanulságok levonása és újítás ($p = 0,167$).

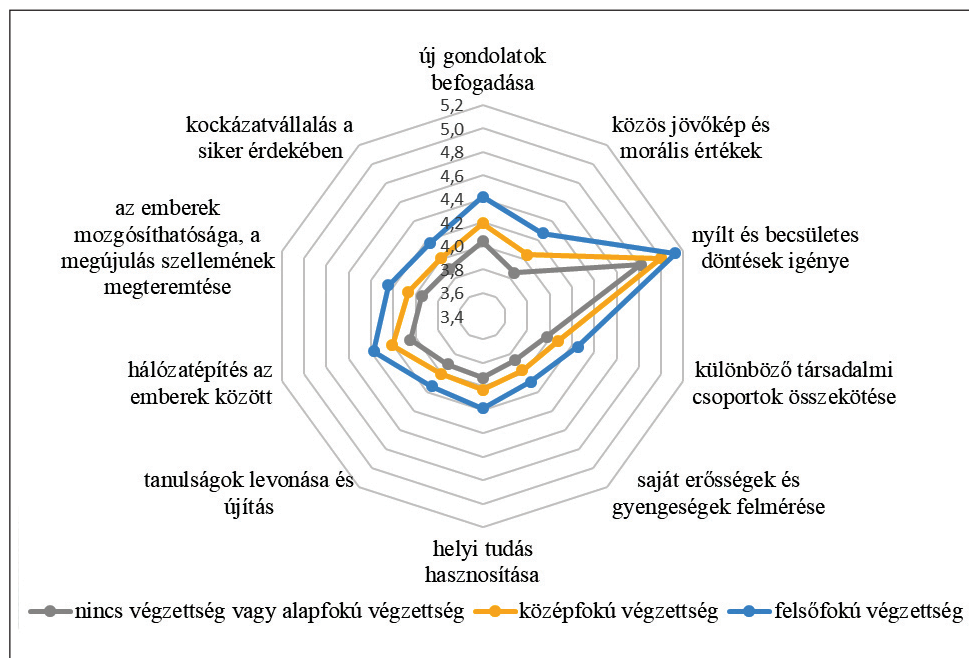
A statisztikai vizsgálatok eredményei alapján jelentős eltérések az egyes korosztályok között a következő hét területen mutathatók ki:

- új gondolatok befogadása (Kruskal–Wallis-próba: $p = 0,003$);
- közös jövőkép és morális értékek (Kruskal–Wallis-próba: $p = 0,009$);
- nyílt és becsületes döntések igénye (Kruskal–Wallis-próba: $p < 0,001$);
- különböző társadalmi csoportok összekötése (Kruskal–Wallis-próba: $p = 0,016$);
- hálózatiépítés az emberek között (Kruskal–Wallis-próba: $p = 0,003$);
- az emberek mozgósíthatósága, a megújulás szellemének megteremtése (Kruskal–Wallis-próba: $p < 0,001$);
- kockázattvállalás a siker érdekében (Kruskal–Wallis-próba: $p = 0,001$).

Ezek közül a legnagyobb szórás a nyílt és becsületes döntések igénye területén mutatható ki, itt a fiatalabb (15–29 éves) korosztály jelentősen alacsonyabb értéket adott, mint az idő-

sebbek (80. ábra). A mérések szerint az életkor előrehaladtával egyre nagyobb ennek igénye, hiszen a 65. év felett mértük a legmagasabb értéket. Ezzel éppen ellentétes sorrendet látunk az emberek közötti hálózatépítés területén. Itt a fiatalabb korosztály szerint jellemző a személyes vagy telekommunikációs eszközökkel történő hálózatépítés az emberek (és csoportok) között, míg az idősebbek véleménye szerint ez kevésbé hangsúlyos; ezt a post-hoc próbák is megerősítették.

A Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba eredménye alapján az is igazolható, hogy a 30–49 éves ($p = 0,003$) és az 50–64 éves ($p = 0,008$) személyek a 15–29 korosztály képviselőihez képest pozitívabban értékelik a környezetükben élő emberek nyitottságát az új áramlatok és az új gondolatok befogadására.

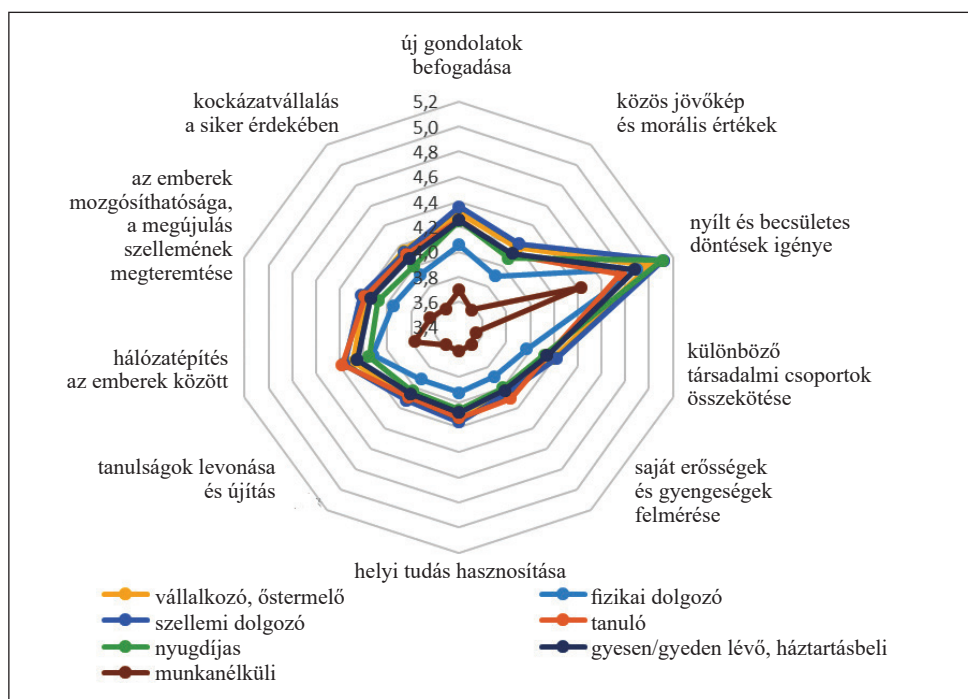

81. ábra

A közösségi összetartás jellemzésére szolgáló állításokra adott értékelések átlagai végzettségi szintenként (hétfokú Likert-skála, $n = 40\ 566$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

Az iskolai végzettség szerinti csoportosítás alapján egyértelműen az rajzolódik ki, hogy azok látják legkedvezőtlenebbül településüket, akiknek nincs végzettségük vagy csak alapkörű végzettséggel rendelkeznek, míg a felsőfokú végzettséggel rendelkezők megítélése kedvezőbb (81. ábra).

82. ábra

A közösségi összetartás jellemzésére szolgáló állításokra adott értékelések átlagai foglalkozási csoportonként (hétfokú Likert-skála, n = 40 121)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

A Kruskal–Wallis-próbák erősen szignifikáns ($p < 0,001$) eredményeihez a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próbák szintén erősen szignifikáns ($p < 0,001$) eredményei tartoznak mind a tíz vizsgált területre vonatkozólag. Ez azt jelenti, hogy jelentős eltérés állapítható meg a három végzettségi szint között a közösségi összetartás megítélésében: a felsőfokú végzettséggel rendelkezők a legkedvezőbbnek értékelték a társadalmi összetartás egyes területeit, a középfokú végzettséggel rendelkezők pedig kedvezőbb véleményt nyilvánítottak a végzettséggel nem rendelkezőkhöz és az alacsony végzettséggel rendelkezőkhöz képest (2. függelék). A legkisebb különbséget a tanulságok levonása és újítás területén mértük, míg a rangszámok átlaga alapján legnagyobb eltérés a közös jövőkép és morális értékeknél volt kimutatható, tehát ezen a területen különbözik leginkább az alacsony és felsőfokú végzettségűek véleménye (2. függelék). A középfokú végzettségűek általánosan e két érték között, közel egyenlő távolságra helyezkednek el, vagyis véleményük és megítélésük jelentősen eltér a másik két csoporttól.

Fontosnak tartottuk elvégezni a közösségi összetartás vizsgálatát a foglalkozási kategóriánként. Itt előzetesen azt vártuk, hogy a munkanélküliek megítélése jelentősen kedvezőtlenebb lesz, mint a foglalkoztatottaké. E hipotézis igazolva is lett, amit a 3. függelék

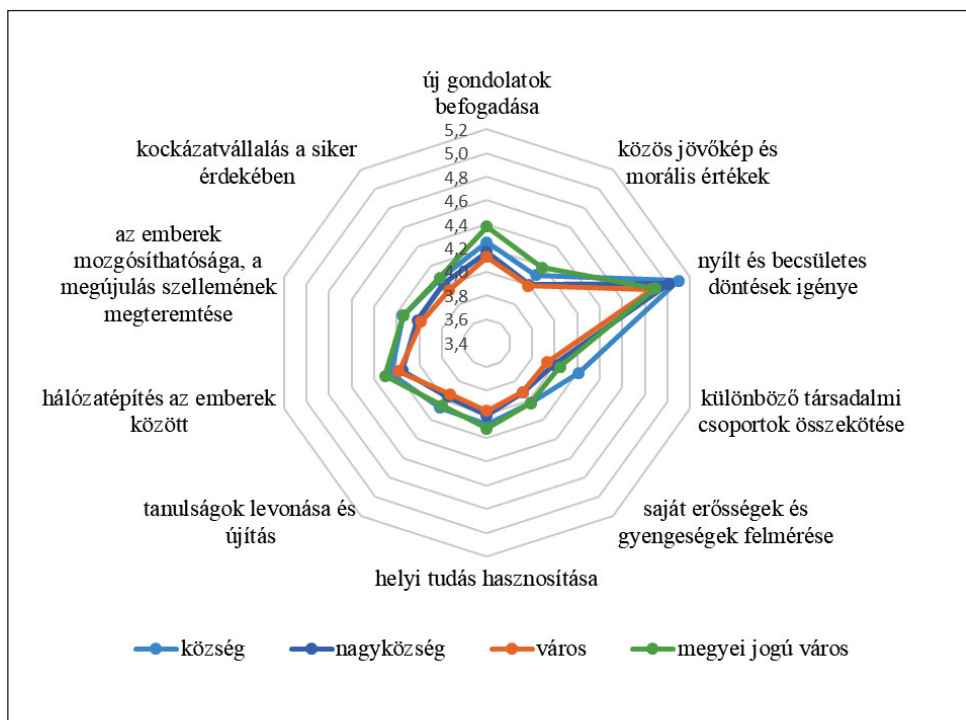
és a 82. ábra is megerősít, hiszen a munkanélküliek átlagosan közel fél ponttal alacsonyabb értékeket adtak a hétfokú Likert-skálán a mintaátlaghoz képest. Összességében megállapítható, hogy a szellemi dolgozók látták a legkedvezőbbnek a helyzetet, hiszen a tíz vizsgált területből hét esetében ők adták a legmagasabb értéket. Ki kell emelni, hogy a fizikai dolgozók által adott átlagos értékek meglehetősen alacsonyak, de még így sem közelítik meg a munkanélküliek által megadott (rendkívül alacsony) értéket. A tanulók által megadott értékek átlagosan a harmadik legmagasabbnak bizonyultak, amit betudhatunk életkori sajátosságnak is, hiszen például a tanulók adták a legmagasabb értéket az emberek közötti hálózatépítés kapcsán, de ahogy azt a 80. ábrán is láthattuk, a 15–29 éves korosztályban látják legkedvezőbben településüket e területen.

A Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba alapján (3. függelék) kijelenthető, hogy a nyugdíjasok és a háztartásbeliek, illetve gyesen/gyeden lévők véleménykülönbsége elenyésző, szinte minden területen e két csoport között volt a legnagyobb „összhang”. Ugyanakkor egy terület megosztotta a véleményüket, a nyílt és becsületes döntések igénye esetén a nyugdíjasok (átlagosan 5,11) és háztartásbeliek, illetve gyesen/gyeden lévők (4,88) között viszonylag nagy különbséget mértük. Ez szintén utalhat egyféle életkori sajátosságra, hiszen ahogy azt korábban kimutattuk, ezen a területen az idősebbek által adott értékek magasabbak, mint az 50 évnél fiatalabb korosztályban. A H2. hipotézis közösségi összetartásra vonatkozó részét, amely szerint a különböző munkaerőpiaci státusszal rendelkező (gazdaságilag inaktívak, munkanélküliek, dolgozók), valamint a fizikai és szellemi munkát végzők eltérőképpen értékelik a közösségi összetartás egyes jellemzőit, igazoltnak tekintjük.

6.4.2. A közösségi összetartás területi különbségeinek vizsgálata

A települések közigazgatási jogállása által képzett csoportok között több esetben jelentős különbséget tudunk kimutatni (4. függelék). A 83. ábrán látható, hogy a városokban és megyei jogú városokban a nyílt és becsületes döntések igénye magasabb, mint a kisebb településeken (községekben, nagyközségekben). Ki kell emelni azt is, hogy e különbség ellenére a négy különböző jogállású településen ez a terület kapta a legmagasabb értéket. A legalacsonyabb átlagos értéket (minden jogállásban) a saját erősségek és gyengeségek felmérésénél mértük, vagyis azt látjuk, hogy nem függ a településmérettől a helyzetfelmérések elvégzésének érzékelt gyakorisága.

Az új gondolatok befogadása a legnagyobb (megyei jogú) városokban (4,38) és a legkisebb lélekszámú községekben (4,25) a legerősebb, ezen a területen a nagyközségek (4,17) és városok (4,13) kismértékű lemaradásban vannak. A különböző csoportok (idős-fiatal, szegény-gazdag, helyi-odaköltöző, nemzetiségi) közötti érzékelt hídépítés a községekben (4,21) a legerősebb, míg a városokban (3,93) a legkevésbé érvényesül a társadalmi tőke és hálózatok ezen (bridging típusú) eleme.

83. ábra

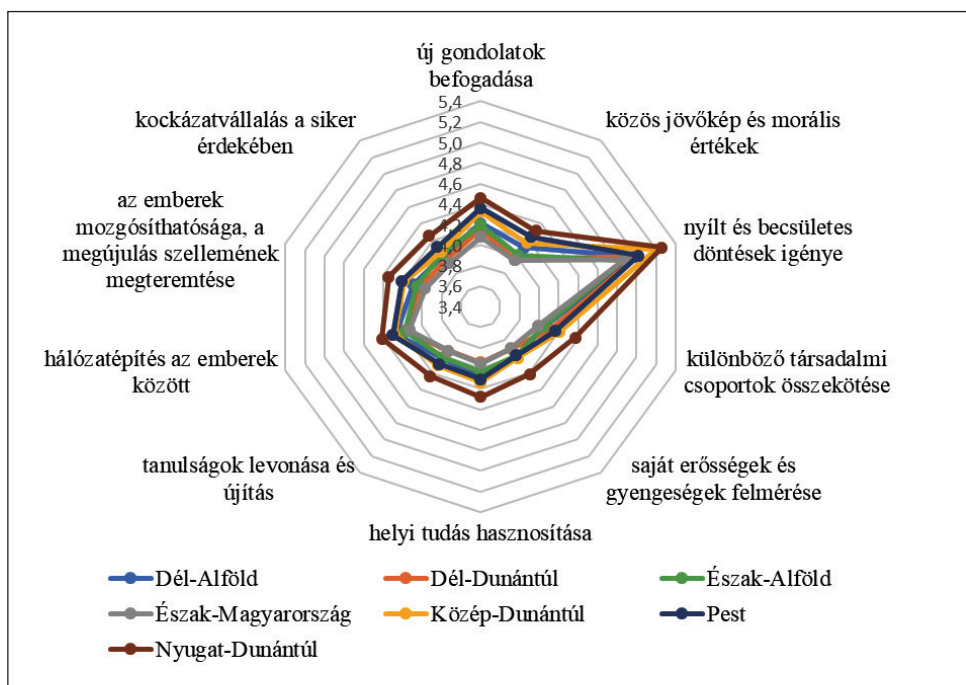
A közösségi összetartás jellemzésére szolgáló állításokra adott értékelések átlagai a települések közigazgatási jogállása szerinti csoportokban (hétfokú Likert-skála, n = 41 243)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

Az eredmények jelentős területi különbségeket mutatnak a közösségi összetartás vizsgálata során (5. függelék). Az Észak-Magyarország régióban élők összesített eredménye adta a legalacsonyabb értékeket, e régió csak a nyílt és becsületes döntések igénye és a helyi tudás hasznosítása területén végzett az utolsó előtti helyen. Az előbbi területen Észak-Alföld, míg utóbbi esetében Dél-Dunántúl múlta alul minimális különbséggel.

A településük környezetét leginkább a nyugat-dunántúliak értékelték pozitívan. Ez nemcsak a gazdasági fejlettséggel és jólléttel lehet összhangban, hanem figyelembe kell vennünk azt is, hogy ebben a régióban (elsősorban Zala és Vas megyében) igen magas a törpe-, apró- és kisfaluak száma és aránya.³³ Mint a 83. ábrán láthattuk, a községek lakói általában magasabb értékeket adtak, mint a városban élők. Pest régió (és egyben megye) az új gondolatok befogadása, a közös jövőkép kialakítása és morális értékek, valamint az emberek mozgósíthatósága, megújulás terén érte el a legjobb eredményt.

³³ Szintén magas számban fordulnak elő Baranya, Somogy, Veszprém, Nógrád és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Pest régióban pedig az egyik legalacsonyabb a számuk.

84. ábra

A közösségi összetartás jellemzésére szolgáló állításokra adott értékelések átlagai régióként (hétfokú Likert-skála, n = 41 243)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

A megyei eredmények a régió belüli eltérések és területi különbségek feltárása szempontjából rendkívül fontosak. A közösségi összetartás területén a legkisebb régió belüli különbségeket Dél-Dunántúlon mértük, míg a legnagyobb szórás Nyugat-Dunántúlon tapasztalható, ahol Győr-Moson-Sopron megye átlagos értéke jelentősen meghaladja a Vas és Zala megyében mért értéket (11. függelék).

6.5. Érzékelt társadalmi környezet

A társadalmi környezet érzékelt állapotának mérésére a következő tíz egymással ellentétes jellemzőpárt használtuk:

1. bezárkózás – nyitottság,
2. ötlethiány – jövőbeni kitekintés,
3. sodródás – jó vezetés,
4. széthúzás – összetartás,
5. önhiúság – megfontoltság,

6. felelőtlenség – felelősség,
7. lemaradás – okulás, tanulás,
8. elszigetelődés – együttműködés,
9. fásultság – kezdeményezés,
10. kockázatkerülés – vállalkozószellem.

A társadalmi környezet állapotának mérésére használt mutatók közül a kockázatvállalás, a vállalkozószellem és a nyitottság a 2.1. pontban említett kulturális-társadalmi jellemzők. A kezdeményezés, az okulás, tanulás, a jövőbeni kitekintés pedig a versenyképesség új szemléletének 3.1. pontban tárgyalt jellemzőihez sorolhatók.

A válaszadók hétfokú Likert-skálán értékelték a környezet állapotát: az egyes érték a negatív (bal oldali), az ötös pedig a pozitív (jobb oldali) jellemzővel való teljes mértékű egyetértésnek felelt meg. A továbbiakban csak a pozitív jellemzőket tüntetjük fel, mert a kiszámolt átlagos értékek a pozitív jellemzőkkel való egyetértésnek a mértékére utalnak.

A 35. táblázatban foglaltuk össze a társadalmi környezet érzékelt állapotának mérésére használt jellemzők főbb statisztikai mutatóit.

35. táblázat

*A társadalmi környezet érzékelt állapota és annak elemei átlagai és szórásai
(n = 40 714)*

	Átlag*	Szórás*
Társadalmi környezet érzékelt állapota (Cronbach-alfa = 0,938)	4,02	1,19
A mutató elemei (az alkalmazott fogalom párok pozitív jellemzői)		
nyitottság	3,85	1,43
jövőbeni kitekintés	4,04	1,42
jó vezetés	4,08	1,50
összetartás	3,91	1,51
megfontoltság	4,03	1,40
felelősség	4,19	1,45
okulás, tanulás	4,05	1,47
együttműködés	4,06	1,49
kezdeményezés	3,93	1,51
vállalkozószellem	4,03	1,47

Megjegyzés: * hétfokú Likert-skála

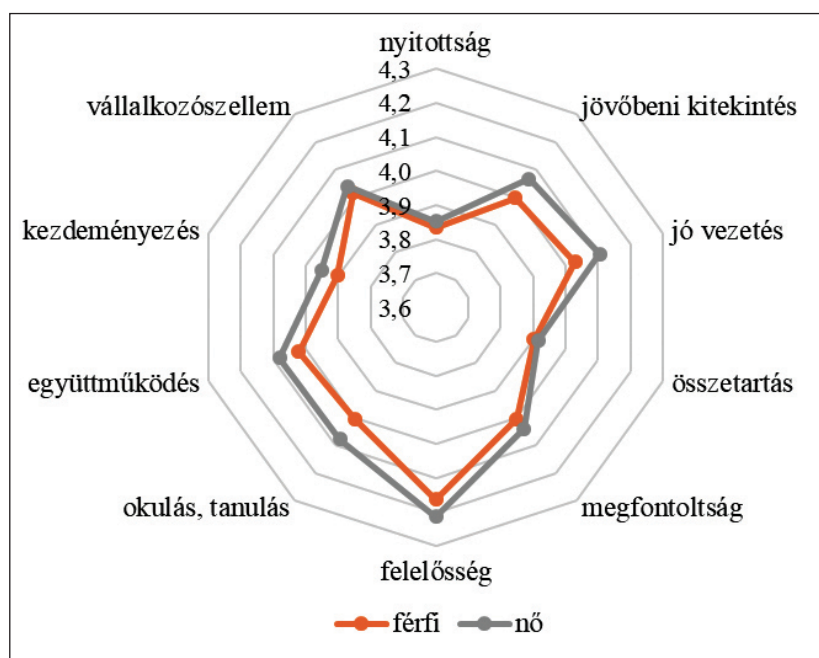
Forrás: saját számítás az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

Az egyéni értékeléseket összesítve megállapítható, hogy a hazai társadalmi környezet állapotának szubjektív megítélése – az összevont mutató 4,02 átlagos értéke alapján – semlegesnek mondható. Az egyes területekre adott egyéni értékelések átlagolásával válaszadók szintjén kapott összevont értékek átlagosan 29,6%-kal térnek el a minta átlagától. A társadalmi környezet

összevont jellemzésére szolgáló értékek nagy szóródása alapján feltételezhető, hogy a vizsgált sokaságon belül – például a szociodemográfiai adatok, a település régiója, illetve jogállása szerint – képezhetők olyan csoportok, amelyeken belül jelentősen kisebb az értékek szóródása.

6.5.1. A társadalmi környezet érzékelt állapotának megítélése a szociodemográfiai jellemzők alapján képzett csoportokban

A közösségi összetartáshoz hasonlóan a társadalmi környezet megítélése kapcsán is azt tapasztaltuk, hogy a nők kedvezőbben ítélik meg a helyzetet a vizsgált tíz területen (85. ábra). A Mann–Whitney-próba alapján jelentős eltéréseket tudunk kimutatni hét területen, ugyanakkor az összetartás (Mann–Whitney-próba: $Z = -0,765$, $p = 0,444$), vállalkozószellem (Mann–Whitney-próba: $Z = -1,798$, $p = 0,072$) és nyitottság (Mann–Whitney-próba: $Z = -1,348$, $p = 0,178$) területén a különbséget nem nevezhetjük jelentősnek, bár megjegyezzük, hogy a nők által megadott átlagos érték ebben az esetben is magasabb. A két nem véleménye közötti különbség az okulás, tanulás területén a legnagyobb (0,08), míg a legkisebb különbség (0,02) a korábban már említett nyitottság és összetartás területén mérhető.

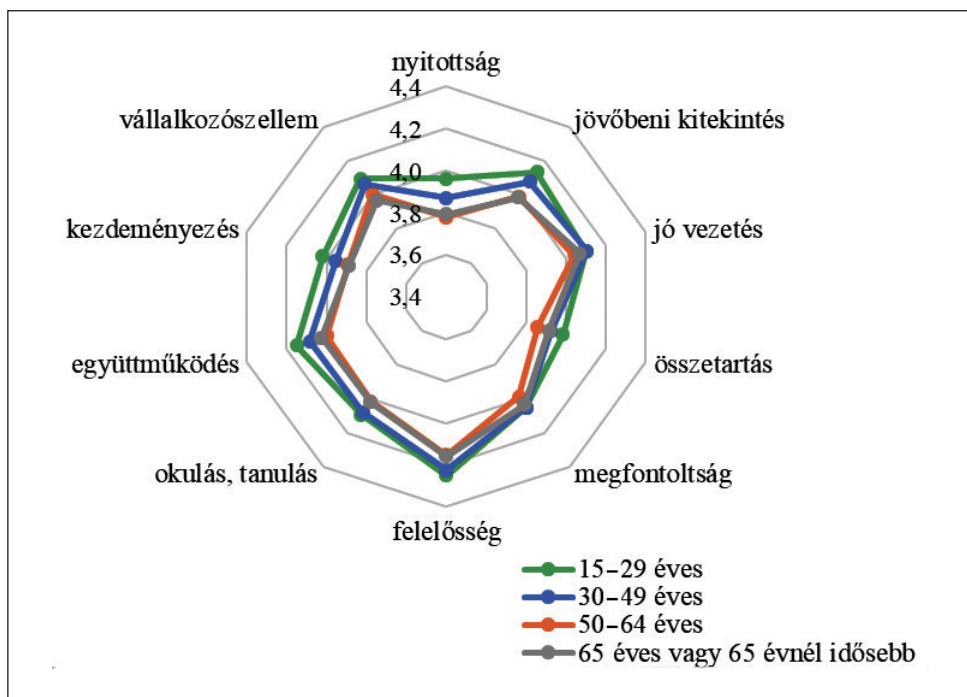

85. ábra

A társadalmi környezet érzékelt állapotának mérésére szolgáló jellemzők átlagos értékei nemenként (hétfokú Likert-skála, n = 41 549)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

A Kruskal–Wallis- és a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba alapján jelentős eltéréseket tudunk kimutatni a vizsgált négy életkorcsoport alapján (6. függelék). A legfiatalabb vizsgált korosztály (15–29 évesek) által érzékelt környezet a legkedvezőbb, míg az idősebbek kevésbé jó képet festettek a magyar társadalomról (86. ábra). A legnagyobb egyetértés a csoportok között a megfontoltság és jó vezetés kapcsán mutatható ki, itt a négy csoport szórása 0,03. A legnagyobb véleménykülönbség a nyitottság vonatkozásában mérhető (0,08 szórással).

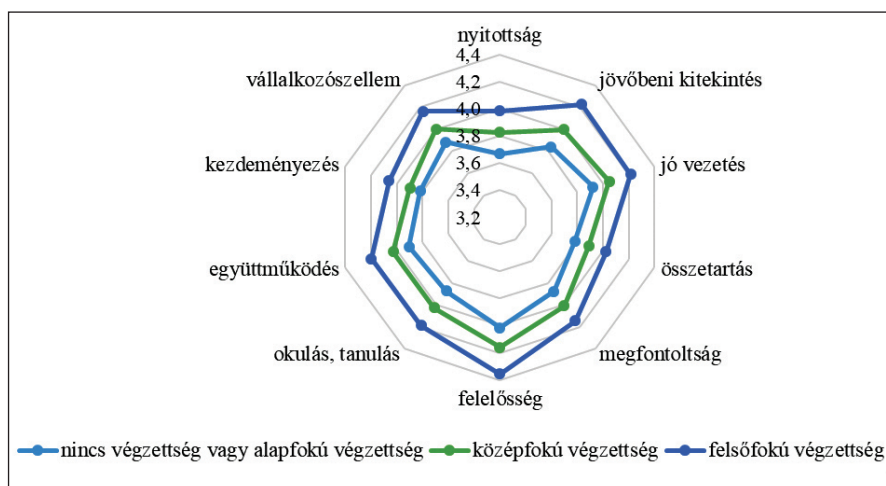

86. ábra

A társadalmi környezet érzékelt állapotának mérésére szolgáló jellemzők átlagos értékei korcsoportonként (hétfokú Likert-skála, n = 40 261)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

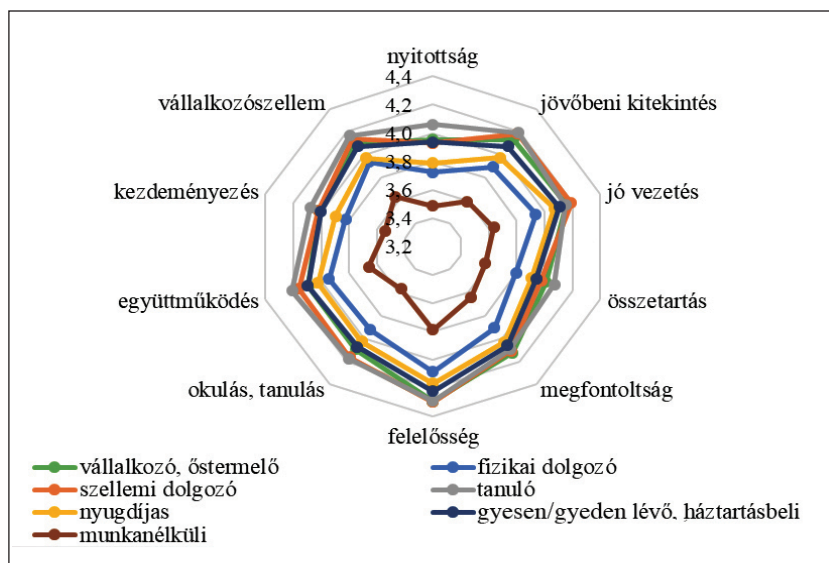
A post-hoc próbák is megerősítették, hogy a 15–29 éves korosztály véleménye leginkább a nyitottság tekintetében különbözik a többi csoporttól, ezen a területen a fiatalok véleménye a legkedvezőbb, ugyanakkor a többi területhez képest már nem ilyen kedvező az érték, hiszen ezen a területen mértük a legalacsonyabbat a fiatalok körében. Jelentős különbséget tudunk kimutatni a vállalkozószellem, a felelősség, valamint az okulás és tanulás tekintetében is, itt a 15–49 éves korosztály jelentősen magasabb átlagos értékeket adott, mint az 50 év feletti korcsoport (6. függelék).

87. ábra

A társadalmi környezet érzékelt állapotának mérésére szolgáló jellemzők átlagos értékei végzettségi szintenként (hétfokú Likert-skála, $n = 40\ 976$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

88. ábra

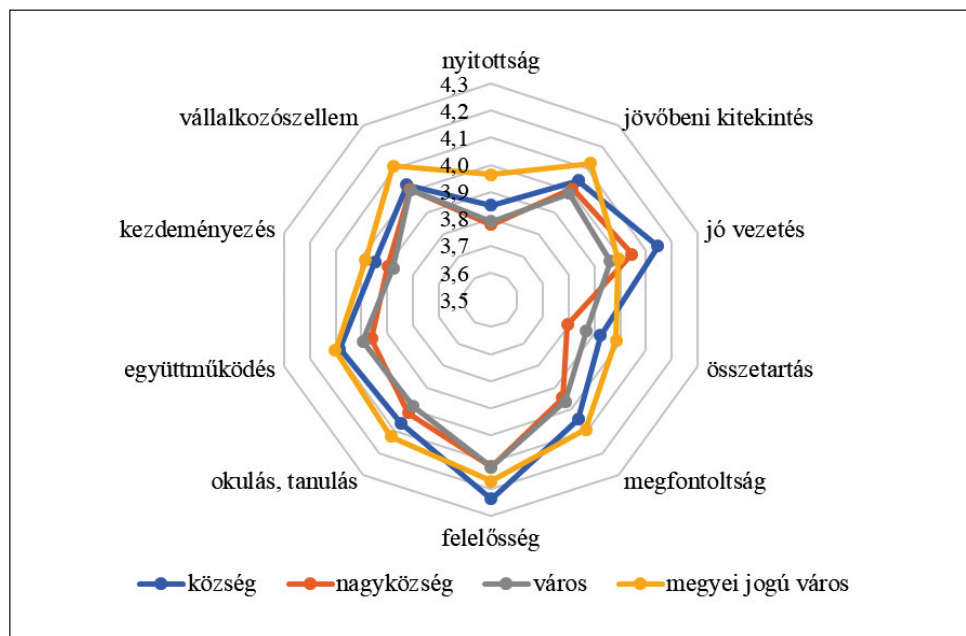
A társadalmi környezet érzékelt állapotának mérésére szolgáló jellemzők átlagos értékei foglalkozási csoportonként (hétfokú Likert-skála, $n = 40\ 976$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

Korábban, a közösségi összetartás vizsgálata során azt tapasztaltuk, hogy az iskolai végzettség szerinti bontásban jelentős különbségek mutatkoznak, minél magasabb végzettséggel rendelkezik az adott személy, annál kedvezőbben ítéli meg a helyzetet. Ez a véleménykülönbség a társadalmi környezet esetében is kimutatható, a végzettség statisztikailag igazolhatóan hatással van az érzékelt környezetre (7. függelék). Az átlagos értékek terjedelme a jövőbeni kitekintésnél a legnagyobb, vagyis itt a legjelentősebb a véleménykülönbség a felső- és alacsony végzettségűek³⁴ között (87. ábra). A legkisebb eltérés az összetartás és a kezdeményezés területén mérhető.

6.5.2. A társadalmi környezet érzékelt állapota területi különbségeinek vizsgálata

A társadalmi környezet érzékelt állapotát – a közösségi összetartásra vonatkozó elemzésekhez hasonlóan – vizsgáltuk a területi vonatkozásban is, a település közigazgatási jogállása és annak régiója szerint.

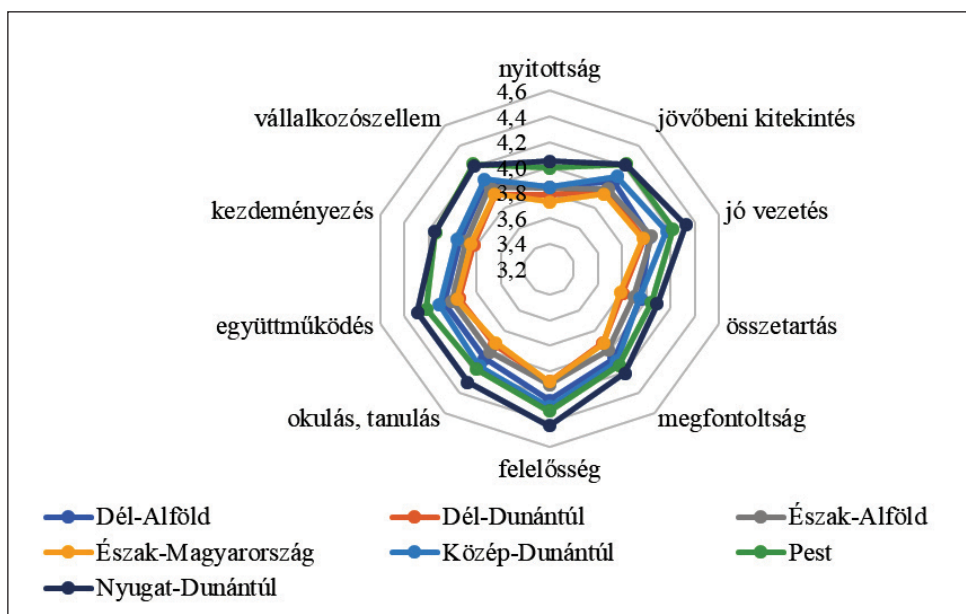
89. ábra

A társadalmi környezet érzékelt állapotának mérésére szolgáló jellemzők átlagos értékei a települések közigazgatási jogállása szerinti csoportokban (hétfokú Likert-skála, n = 41 664)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

³⁴ A végzettség nélküliekkel együtt.

A társadalmi környezetet a települések közigazgatási jogállása alapján vizsgálva megállapítható, hogy a legtöbb területen a megyei jogú városok lakói által érzékelt helyzet a legkedvezőbb (9. függelék), különösen kiemelkedő eredményt a nyitottság területén tapasztaltunk, azonban nem mondhatjuk, hogy a nyitottság a településméret függvénye, hiszen a második legmagasabb értéket épp a legkisebb településeken, a községekben mértük (89. ábra). A megyei jogú városok két területen maradtak le az első helyről, a felelősség és a jó vezetés területein. Előbbi esetében a községek lakói által érzékelt felelősség bizonyult erősebbnek, míg a jó vezetés kapcsán csak a városokat tudták megelőzni, vagyis a kistelepülések alapvetően pozitívabban ítélik meg a vezetést. A városok és nagyközségek lakói látták legkedvezőtlenebbül a társadalmi környezetet, egyúttal e két közigazgatási jogállás eredményei a leghasonlóbbak is. A három leginkább kedvezőtlennek ítélt terület a nyitottság, az összetartás és a kezdeményezés, míg a legkedvezőbb értékeket a felelősség kapcsán mérhettük.

90. ábra

A társadalmi környezet érzékelt állapotának mérésére szolgáló jellemzők átlagos értékei régióként
(hétfokú Likert-skála, $n = 41\ 664$)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.
Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

A regionális vizsgálat a közösségi összetartozáshoz hasonlóan Észak-Magyarország lakói felől érkező kedvezőtlen megítélést erősítette meg, ugyanis a tíz vizsgált terület közül hatnál e régióban mértük a legalacsonyabb értéket (90. ábra). Észak-Magyarország gyenge

eredményétől nem sokkal marad el Dél-Dunántúl, ahol négy területen mértük a legrosszabb megítélést. Szintén összhangban a közösségi összetartás területével, itt is a nyugat-dunántúli régió végzett az élen, köszönhetően annak, hogy csak két helyen (a jövőbeni kitekintés és a vállalkozószellem) tudta második helyre szorítani Pest régió. A fővárost körülölelő régió eredményei a második legkedvezőbb helyzetet mutatják összességében, hiszen az átlagok alapján képzett rangsor első két helyén ez a két régió végzett. Az eltérések statisztikai igazolására a Kruskal–Wallis-féle nem paraméteres próbát és a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próbát alkalmaztuk (10. függelék).

Megvizsgáltuk a régión belüli területi (megyei) különbségeket is (12. függelék). Itt azt tapasztaltuk, hogy a tíz különböző területen adott átlagos értékek (a közösségi összetartáshoz hasonlóan) Dél-Dunántúlon mutatták a legkisebb eltéréseket a megyék között, de jelentős területi különbség Közép-Dunántúlon sem mutatható ki. Észak-Alföldön a Csongrád megyében kapott érték a legkedvezőbb, míg a Békés megyében mért adat a leggyengébb. A legnagyobb eltéréseket Nyugat-Dunántúlon kaptuk, itt ugyanis Győr-Moson-Sopron megye eredménye jelentősen jobb (összesítve 0,28 pontértékkal), mint a zalai adat. Érdekes, hogy a régióközpontokat (Győr, Pécs, Székesfehérvár, Szeged, Debrecen) magukban foglaló megyék egy kivételével a régió legjobb eredményét érték el. Észak-Magyarország régióközpontja, Miskolc esetén ez éppen fordítva van, ugyanis Borsod-Abaúj-Zemplén megye a régió leggyengébb eredményével rendelkezik, Heves és Nógrád megyében is magasabb átlagos értéket tudunk kimutatni.

6.6. Az érzékelt társadalmi környezet összevont elemzése

Az 5. pont bevezető részében leírt jellemzőkre adott értékelések számtani átlagolásával létrehoztuk a társadalmi környezet érzékelt állapotának mutatóját. A Cronbach-alfát használtuk, amelynek 0,938-as értéke alapján a társadalmi környezet állapotának összevont mérésére alkalmazott szempontrendszer megfelelően erős belső konzisztenciát mutat.

A társadalmi környezet érzékelt állapotának mutatójának elméleti értéktartománya 1 (kevésbé jellemző) és 7 (leginkább jellemző) között van. A mutató teljes mintára vonatkozó átlagos értéke 4,02, szórása 1,19 (29,6%). Ez alapján a társadalmi környezet állapotának megítélése semlegesnek mondható a magyar felnőtt lakosság körében.

6.6.1. A társadalmi környezet érzékelt állapota megítélésének összevont elemzése a szociodemográfiai jellemzők alapján képzett csoportokban

A társadalmi környezet állapota szubjektív megítélésének összevont – a tíz jellemző együttes figyelembevételén alapuló – vizsgálata megerősítette azt, hogy a nők kedvezőbben értékelik az emberi környezetüket a férfiakhoz képest (36. táblázat). Bár a két átlagos érték közötti különbség nem tekinthető számottevőnek, a varianciaanalízis erősen szignifikáns eredménye ($p < 0,001$) alapján mégis statisztikailag kimutatható a két nem közötti eltérés.

36. táblázat

*A társadalmi környezet érzékelt állapotának átlaga és szórása
az egyes válaszadói csoportokban*

Szociodemográfiai jellemző	A válaszadók %-a	Átlag*	Szórás*
Nem (n = 41 779)			
férfi (Cronbach-alfa = 0,943)	37,4	3,99	1,20
nő (Cronbach-alfa = 0,944)	62,6	4,03	1,19
Korcsoport (n = 40 477)			
15–29 éves (Cronbach-alfa = 0,941)	16,6	4,08	1,20
30–49 éves (Cronbach-alfa = 0,944)	37,1	4,04	1,19
50–64 éves (Cronbach-alfa = 0,945)	25,6	3,97	1,19
65 éves vagy 65 évnél idősebb (Cronbach-alfa = 0,942)	20,7	3,99	1,19
Végzettség (n = 41 199)			
nincs végzettség vagy alapkú végzettség (Cronbach-alfa = 0,940)	13,7	3,86	1,24
középfokú végzettség (Cronbach-alfa = 0,942)	58,5	3,99	1,18
felsőfokú végzettség (Cronbach-alfa = 0,945)	27,8	4,16	1,18
Munkaerőpiaci státusz, foglalkozás (n = 40 750)			
vállalkozó, östermelő (Cronbach-alfa = 0,945)	7,4	4,10	1,20
fizikai dolgozó (Cronbach-alfa = 0,945)	19,7	3,90	1,19
szellemi dolgozó (Cronbach-alfa = 0,945)	31,2	4,12	1,16
tanuló (Cronbach-alfa = 0,945)	6,7	4,15	1,22
nyugdíjas (Cronbach-alfa = 0,945)	26,2	3,99	1,19
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli (Cronbach-alfa = 0,945)	5,6	4,05	1,20
munkanélküli (Cronbach-alfa = 0,945)	3,2	3,62	1,22

Megjegyzés: * hétfokú Likert-skála

Forrás: saját számítás az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

A varianciaanalízis jelentős eltéréseket igazolt a korcsoportok között a társadalmi környezet érzékelt állapotában. Mivel a Levene-próba igazolta ($p = 0,856$) a szórásnégyzetek azonos-ságát az életkorcsoportok esetében, a Tukey-féle HSD post-hoc próba alapján határoztuk meg a jelentős eltéréseket mutató korcsoportokat. A próba eredménye alapján (37. táblázat) megállapítható, hogy a fiatalabb személyek (50 év alattiak) összességében kedvezőbben ítélik meg a társadalmi környezet állapotát az idősebb (50 évesek és idősebbek) korosztályhoz képest, bár fontos megjegyezni, hogy a csoportátlagok alapján a véleménykülönbségek nem számottevők.

A H1. hipotézist, amely szerint a nemek, a korcsoportok, illetve a különböző szintű végzettséggel rendelkező személyek között eltérések mutathatók ki a közösségi összetartás és a társadalmi környezet érzékelésében, igazoltnak tekintjük, mert a statisztikai vizsgálatok eredményei alapján mindhárom szociodemográfiai jellemzőre vonatkozólag jelentős különbségeket tapasztaltunk.

37. táblázat

A társadalmi környezet érzékelt állapotának összevont elemzéséhez tartozó Tukey-féle HSD post-hoc próbák eredményeinek összefoglalása³⁵ a korcsoportokra vonatkozólag

Korcsoport	Csoport	
	1	2
50–64 éves	3,970	
65 éves vagy 65 évnél idősebb	3,990	
30–49 éves	0,005	4,04
15–29 éves		4,08

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

Az 6.5.1. pontban bemutatott eredményekhez hasonlóan az érzékelt társadalmi környezet összevont elemzése is azt mutatta, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkezők kedvezőbbnek ítélik meg az emberi környezetüket a másik két végzettségi szinthez képest (ANOVA: $p < 0,001$, Levene: $p < 0,001$, Games–Howell: $p < 0,001$). A középfokú végzettséggel rendelkezők pedig pozitívabban értékelték a társadalmi környezetüket az alacsony³⁶ végzettségűekhez képest.

A munkaerőpiaci státusz (gazdasági inaktívak, munkanélküliek, dolgozók) és a foglalkozás jellege (fizikai, szellemi munka) befolyásolják a társadalmi környezet állapotának szubjektív megítélését: az összevont mutató legmagasabb átlagos értéke a vállalkozók és östermelők (4,10), a szellemi dolgozók (4,12) és a tanulók (4,15) csoportjai esetén, a legalacsonyabb pedig a munkanélkülieknél (3,62) állapítható meg (38. táblázat). A statisztikai vizsgálatok eredményei (38. táblázat) alapján jelentős eltérések igazolhatók a munkanélküliek és fizikai dolgozók, valamint a többi csoport között: a munkanélküliek jelentősen alacsonyabb értékeket adtak meg az emberi környezetük állapotára az összes csoporthoz képest. A fizikai dolgozók a munkanélküliekhez képest pozitívabban, de az összes többi csoporthoz képest kevésbé kedvezőnek ítélték meg a társadalmi környezetüket. Ezen véleménykülönbségek mögött nyilvánvaló, hogy az előző részben vizsgált iskolai végzettségi különbségek is

³⁵ A színes cellákban a átlagos értékek találhatók, az egy csoportba tartozó (azonos színnel jelölt), illetve egy sorban található átlagok között nincs jelentős különbség (a post-hoc próba eredménye nem szignifikáns, $p > 0,05$). A jobb oldali csoport bal oldali csoporthoz képest szignifikáns eltéréseket mutató kategóriákhoz tartozó p-értékek mindig az egymáshoz legközelebb álló, de már jelentős eltérést mutató két kategória közötti különbségre vonatkoznak, azok a bal oldali csoport alatt és a jobb oldali csoport bal oldali átlagához képest szignifikáns eltérést mutató átlagos értéktől balra találhatók.

Az alacsonyabb csoportszám az alacsonyabb, a magasabb pedig a magasabb átlagos értéknek felel meg.

³⁶ Beleértve a végzettséggel nem rendelkezőket is.

állnak. A gazdaságilag inaktívak (nyugdíjas, gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli) a munkanélküliekhez és a fizikai dolgozókhoz képest kedvezőbbnek ítélik meg az emberi környezetüket. A nyugdíjasok által adott értékelések alacsonyabbak a vállalkozók, szellemi dolgozók és tanulók értékeléseihez képest, a gazdaságilag inaktívak egy másik csoportja, a gyesen/gyeden lévő és a háztartásbeliek esetén viszont nem igazolható eltérés a vállalkozókhoz, a szellemi dolgozókhoz és a tanulókhoz képest. A társadalmi környezet állapotára a legkedvezőbb értékeléseket adott tanulók munkaerőpiaci státusza nem meghatározott: egy részük gazdaságilag inaktív, más részük pedig a tanulás mellett munkát is vállal.

38. táblázat

A társadalmi környezet érzékelt állapotának összevont elemzéséhez tartozó Games–Howell post-hoc próbák eredményeinek összefoglalása a munkaerőpiaci státusz és a foglalkozás szerint képzett csoportokra vonatkozólag

Munkaerőpiaci státusz, foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	3,62			
fizikai dolgozó	< 0,001	3,90		
nyugdíjas		< 0,001	3,99	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			4,05	4,05
vállalkozó, őstermelő			< 0,001	4,10
szellemi dolgozó				4,12
tanuló				4,15

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

A H2. hipotézis társadalmi környezet érzékelt állapotára vonatkozó részét, amely szerint a különböző munkaerőpiaci státusszal rendelkezők (gazdaságilag inaktívak, munkanélküliek, dolgozók), valamint a fizikai és szellemi munkát végzők eltérőképpen értékelik az emberi környezetük állapotát, igazoltnak tekintjük.

6.6.2. A társadalmi környezet érzékelt állapota megítélésének összevont elemzése területi vonatkozásban

A társadalmi környezet érzékelt állapota nagymértékben függ a válaszadó lakhelyétől. Ahogy az egyes területeknél már kiemeltük, a Nyugat-Dunántúl régióban élők által érzékelt állapot jelentősen kedvezőbb, mint Észak-Magyarországon. A település közigazgatási jogállása szerinti bontásban is jelentős különbségeket mutathatunk ki, ugyanakkor nem mondhatjuk, hogy a kedvezőbb megítélés egyértelműen a településméret függvénye, hiszen a legkisebb (községek) és legnagyobb (megyei jogú városok) településeken mértük a két legmagasabb értéket. Ezzel szemben a nagyközségek és városok esetében már nem volt ennyire kedvező a kép.

A Games–Howell-féle post-hoc próba is megerősíti a fenti állítást, ugyanis egyértelmű és jelentős különbséget mutat a nagyközségek/városok és községek/megyei jogú városok csoportja között (39. táblázat). A 40. táblázat alapján kiemelhető, hogy a községek lakóinak megítélése sem egységes, ennél a településtípusnál mértük a legnagyobb szórást, tehát bizonyos településeken kedvezőbben ítélik meg a helyzetet. Ez sok tényezőtől függhet, az egyik bizonyosan a földrajzi elhelyezkedés.

39. táblázat

A társadalmi környezet érzékelt állapotának átlaga és szórása a település jogállása és régiója szerinti csoportokban

Település területi jellemzője	A válaszadók %-a	Átlag*	Szórás*
Jogállás (n = 41 897)			
község (Cronbach-alfa = 0,918)	58,5	4,04	1,21
nagyközség (Cronbach-alfa = 0,918)	4,4	3,96	1,13
város (Cronbach-alfa = 0,918)	24,6	3,96	1,15
megyei jogú város (Cronbach-alfa = 0,918)	12,5	4,07	1,18
Régió (n = 41 897)			
Dél-Alföld (Cronbach-alfa = 0,918)	19,3	4,03	1,16
Dél-Dunántúl (Cronbach-alfa = 0,918)	18,4	3,92	1,19
Észak-Alföld (Cronbach-alfa = 0,918)	17,7	3,97	1,18
Észak-Magyarország (Cronbach-alfa = 0,918)	14,8	3,91	1,20
Közép-Dunántúl (Cronbach-alfa = 0,918)	13,4	4,07	1,19
Pest (Cronbach-alfa = 0,918)	4,9	4,18	1,19
Nyugat-Dunántúl (Cronbach-alfa = 0,918)	11,5	4,23	1,22

Megjegyzés: * hétfokú Likert-skála

Forrás: saját számítás az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

A H3. hipotézis szerint a kisebb településeken (községekben, nagyközségekben) erősebb a közösségi összetartás és általában pozitívabb a társadalmi környezet állapotának megítélése a városokhoz és a megyei jogú városokhoz képest. Az empirikus kutatás eredményei alapján ezt a hipotézist elvetjük, ugyanis a megyei jogú városokban mért közösségi összetartás és a társadalmi környezet megítélése kedvezőbb (bár nem jelentősen), mint a községekben.

Az érzékelt társadalmi környezet mutatója alapján jelentős regionális különbségeket tudunk kimutatni. A Games–Howell-féle post-hoc próba 41. táblázatban foglalt eredményei alapján a régiók négy csoportba sorolhatók. A legkedvezőbb helyzetben lévő Nyugat-Dunántúl régióhoz tartozik Pest megye, míg Dél-Alföld és Közép-Dunántúl egyértelműen egy csoportba sorolható. Az utolsó három régió besorolása azonban már nem egyértelmű. Az Észak-Alföld régió és Észak-Magyarország külön csoportot alkot, Dél-Dunántúl pedig mindkét régióhoz tartozhatna, azonban a kisebb különbség miatt elsősorban Észak-Magyarország mellé soroljuk.

40. táblázat

A társadalmi környezet érzékelt állapotának összevont elemzéséhez tartozó Games–Howell-féle post-hoc próbák eredményeinek összefoglalása a település jogállása alapján képzett csoportokra vonatkozólag

Település jogállása	Csoport	
	1	2
Város	3,960	
Nagyközség	3,960	
Község	0,028	4,04
Megyei jogú város		4,07

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

41. táblázat

A társadalmi környezet érzékelt állapotának összevont elemzéséhez tartozó Games–Howell-féle post-hoc próbák eredményeinek összefoglalása a régiókra vonatkozólag

Régió	Csoport			
	1	2	3	4
Észak-Magyarország	3,910			
Dél-Dunántúl	3,920	3,920		
Észak-Alföld	0,042	3,970		
Dél-Alföld		0,018	4,03	
Közép-Dunántúl			4,070	
Pest			0,022	4,18
Nyugat-Dunántúl				4,23

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

Utaltunk már rá, hogy a régiókon belül is jelentős különbségek mérhetők. A legnagyobb megyei eltérés a legkedvezőbb helyzetű Nyugat-Dunántúlon mutatható ki, itt ugyanis Győr-Moson-Sopron megyét (4,42) messze lemaradva követi a vele egy régióba tartozó Zala megye (4,14), ugyanakkor utóbbi érték még így is meghaladja az országos átlagot (42. táblázat). A legkisebb régióon belüli megyei különbségeket Dél-Dunántúlon tapasztaltuk, itt a legalacsonyabb (Somogy megye) és a legmagasabb (Baranya megye) érték között csak 0,05 pont volt a differencia. A homogén régió ellenére az értékek messze nem kedvezőek a többi régióval összevetve. Végül a Borsod-Abaúj-Zemplén megyében kapott érték bizonyult a legalacsonyabbnak az országban, ennek érdekességeire a 6.5.2. pontban rámutattunk.

A megyék csoportokba sorolása a post-hoc próbák eredményei alapján már nehezebben elvégezhető feladat, ugyanis a megyéket (számos esetben) akár több csoportba is besorolhatnánk. Erre ezúttal nem teszünk kísérletet, azonban a 43. táblázat jól szemlélteti a megyék sorrendjét a jellemzőkre adott összevont értékek alapján.

42. táblázat

A társadalmi környezet érzékelt állapotának átlaga és szórása megyénként

	A válaszadók %-a	Átlag*	Szórás*
Megye (n = 41 897)			
Bács-Kiskun (Cronbach-alfa = 0,938)	5,7	4,06	1,12
Baranya (Cronbach-alfa = 0,946)	7,0	3,94	1,27
Békés (Cronbach-alfa = 0,935)	9,0	3,96	1,16
Borsod-Abaúj-Zemplén (Cronbach-alfa = 0,941)	6,3	3,85	1,19
Csongrád (Cronbach-alfa = 0,944)	4,6	4,15	1,20
Fejér (Cronbach-alfa = 0,948)	4,0	4,12	1,23
Győr-Moson-Sopron (Cronbach-alfa = 0,954)	2,0	4,42	1,25
Hajdú-Bihar (Cronbach-alfa = 0,943)	8,1	4,01	1,18
Heves (Cronbach-alfa = 0,930)	4,5	3,99	1,15
Jász-Nagykun-Szolnok (Cronbach-alfa = 0,936)	4,0	3,90	1,11
Komárom-Esztergom (Cronbach-alfa = 0,939)	3,0	4,06	1,11
Nógrád (Cronbach-alfa = 0,957)	4,0	3,91	1,26
Pest (Cronbach-alfa = 0,946)	4,9	4,18	1,19
Somogy (Cronbach-alfa = 0,939)	7,6	3,89	1,18
Szabolcs-Szatmár-Bereg (Cronbach-alfa = 0,955)	5,7	3,97	1,24
Tolna (Cronbach-alfa = 0,926)	3,8	3,92	1,08
Vas (Cronbach-alfa = 0,940)	4,5	4,23	1,15
Veszprém (Cronbach-alfa = 0,943)	6,4	4,05	1,19
Zala (Cronbach-alfa = 0,951)	4,9	4,14	1,25

Megjegyzés: * hétfokú Likert-skála

Forrás: saját számítás az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

Megvizsgáltuk az egy főre jutó GDP-ben mért gazdasági teljesítmény (2016) és a társadalmi környezet érzékelt állapota közötti kapcsolat szorosságát is. A korrelációs együttható értéke ($r = 0,820$, $p < 0,001$) szoros pozitív kapcsolatot jelez a két mutató között, tehát a megye/régió gazdasági teljesítménye meghatározza a lakosainak társadalommal kapcsolatos érzékelt helyzetét (91. ábra).

A kapott eredmények arra engednek következtetni, hogy az emberek közötti kapcsolatok minősége, amely az általunk vizsgált érzékelt társadalmi környezetben is megjelenik, fontos alapját képezi a gazdasági teljesítmény növekedésének, a gazdasági fejlettség magasabb szintje pedig kedvező hatást gyakorol a társadalmi környezetre.

A H4. hipotézist, amely szerint a társadalmi környezet érzékelt állapota és az egy főre jutó GDP-ben mért gazdasági teljesítmény között szoros pozitív összefüggés állapítható meg, igazoltak tekintjük.

43. táblázat

A társadalmi környezet érzékelt állapotának összevont elemzéséhez tartozó Games–Howell post-hoc próbák eredményeinek összefoglalása megyékre vonatkozólag

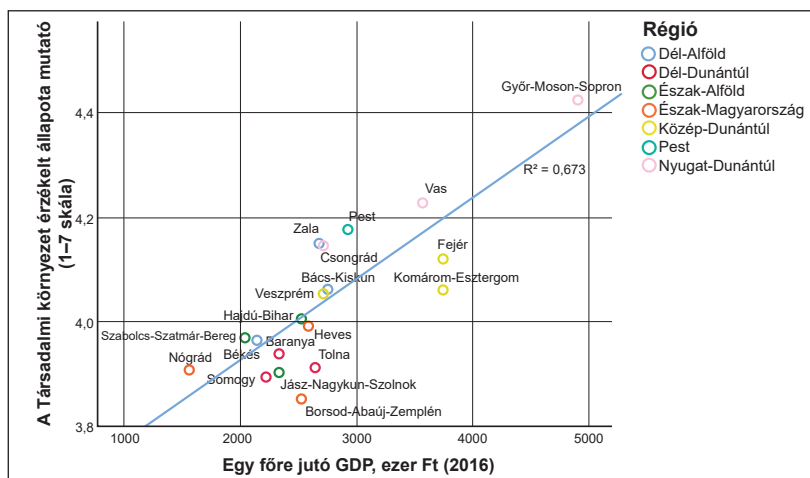
Megye	Csoport							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Borsod-Abaúj-Zemplén	3,850							
Jász-Nagykun-Szolnok	3,900	3,900						
Somogy	3,890	3,890						
Nógrád	3,910	3,910						
Baranya	3,940	3,940						
Tolna	3,920	3,920	3,920					
Békés	0,036	3,960	3,960					
Szabolcs-Szatmár-Bereg		3,970	3,970	3,970				
Hajdú-Bihar		4,010	4,010	4,010				
Heves		3,990	3,990	3,990	3,990			
Veszprém		0,011	4,050	4,050	4,050	4,050		
Komárom-Esztergom			4,060	4,060	4,060	4,060		
Bács-Kiskun			0,034	4,060	4,060	4,060		
Fejér				0,013	4,120	4,120		
Zala					0,009	4,140	4,1400	
Csongrád						4,150	4,1500	
Pest						4,180	4,1800	
Vas						<0,001	4,2300	
Győr-Moson-Sopron							0,0120	4,42

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

A korrelogramon (91. ábra) ábrázolt adatpárookra vonatkozólag megállapítható, hogy az egyenes alatt található megyék a GDP-ben mért gazdasági teljesítményükhöz képest alacsonyabb, míg az egyenes feletti magasabb átlagos értékkel rendelkeznek a társadalmi környezet érzékelt állapotát tekintve. A hétfokú Likert-skálán a semleges (közömbösségi) szint a négyes értéknek felel meg: ez alatti érték a társadalmi környezet állapota kevésbé kedvező megítélésére, míg az e feletti érték pozitív értékelésre utal. Érdekes például, hogy Nyugat-Dunántúl régióhoz tartozó megyék mindegyikéhez nemcsak az abszolút értékben, de a GDP-ben mért gazdasági teljesítményükhöz mérten is magasabb értéke tartozik a társadalmi környezet állapota mutatónak. Hasonló a helyzet Pest megye esetén. A társadalmi környezet mutató alacsonyabb értékével rendelkező dél-dunántúli megyék a GDP-ben mért gazdasági teljesítményükhöz képest is relatíve alacsony értékkel rendelkeznek.

A 92. ábra egy bizonyos területi autokorrelációra enged következtetni a társadalmi környezet állapotának szubjektív megítélésében: az alacsonyabb értékekkel rendelkező

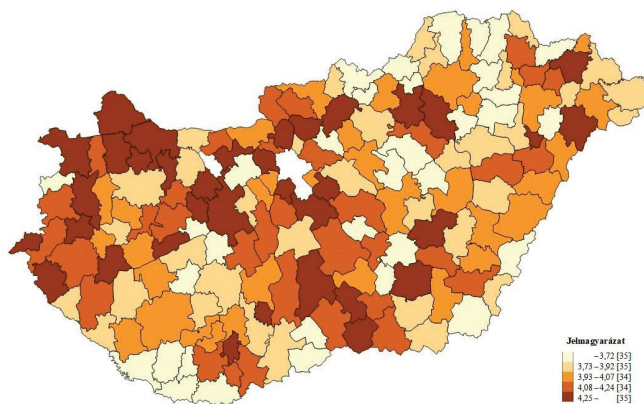
járások szomszédságában található járások értékei általában alacsonyabbak, a kedvezőbb társadalmi környezetű járásokhoz közeli járásokban pedig általában kedvezőbb a társadalmi környezet állapotának megítélése.

91. ábra

A társadalmi környezet érzékelt állapota és az egy főre jutó GDP közötti összefüggés vizsgálata megyei adatok alapján

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) és a KSH (2018) adatai alapján

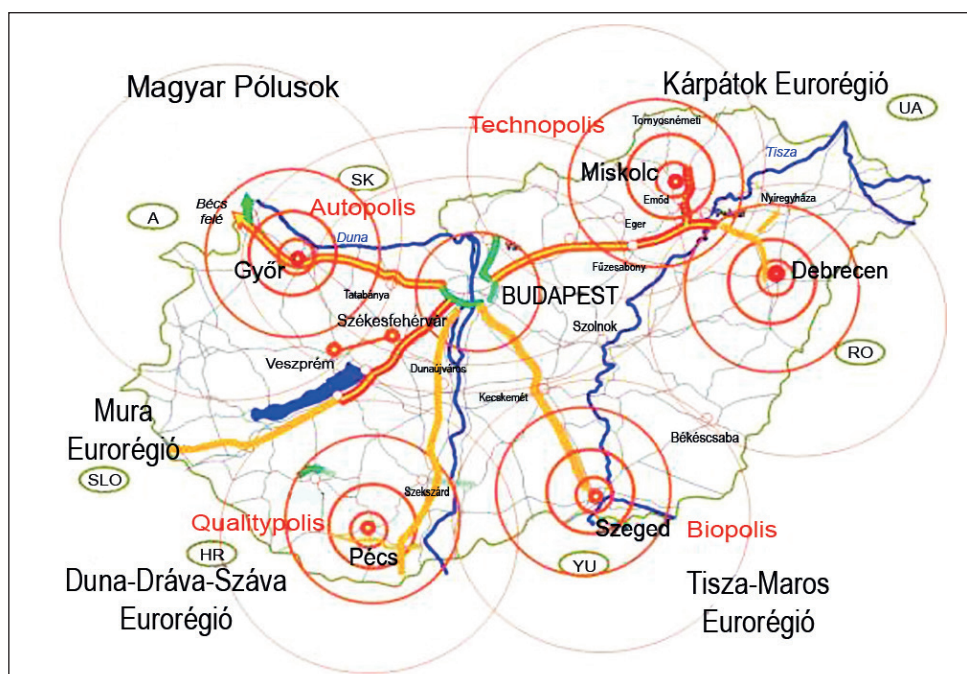

92. ábra

A járások besorolása a társadalmi környezet érzékelt állapotának átlagos értékei³⁷ alapján képzett öt kategóriába (hétfokú Likert-skála, n = 40 661)

Forrás: saját számítás és szerkesztés az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

³⁷ A fehér színnel jelölt Gyáli és Oroszlányi járásokra vonatkozólag nem volt válaszadás, Budapest nem vett részt a vizsgálatban.

93. ábra

Növekedési pólusok Magyarországon

Forrás: PÉLI–KÁPOSZTA–NÉMEDINÉ 2017

Érdemes összevetnünk a járási szintű adatokat a Pólus Programban megadott növekedési pólusokkal (93. ábra). Ebben az esetben azt tapasztaljuk, hogy az öt növekedési pólus (Győr, Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc) járásaiban és közelében a társadalmi helyzetről alkotott vélemény kedvezőbb. Ez összefüggésben van a korábban már kimutatott megyei jogú városoknál mérhető fölényvel.

A Modern Városok Program megyei jogú városokat érintő gazdaságélénkítő, infrastruktúrafejlesztő és decentralizációt elősegítő hatása jelentős (PÉLI–KÁPOSZTA–NÉMEDINÉ 2017), ugyanakkor fontos, hogy a nagyvárosok mellett a kis- és középvárosokra is megfelelő figyelmet fordítson a mindenkori kormányzat, hiszen a felmérésünk szerint éppen a megyei jogúnak nem minősülő városok lakói látják legkedvezőtlenebbül a hazai társadalom állapotát.

6.7. A közösségi összetartás és az érzékelt társadalmi környezet megítélése közötti összefüggés

Az általunk bemutatott két terület, a közösségi összetartás és az érzékelt társadalmi környezet közötti összefüggést a Spearman-féle rangkorrelációs együttható segítségével vizs-

gáltuk (lásd 13. függelék). Az eredmények alapján az összes változó között közepes, illetve közepesen erős kapcsolat van. Az egyik legerősebb összefüggés a tanulságok levonása, újítás és jövőbeni kitekintés között mérhető, ez is utal arra, hogy a múlt eredményeinek számbavétele, majd az abból levont tanulságok erősítik a jövőorientációt. Kiemelhető még a közös jövőkép, morális értékek és a jó vezetés közötti kapcsolat, amelyek között a második legmagasabb korrelációsegíythető-értéket mértük, vagyis azok, akik szerint településükön jellemző, hogy közös jövőképet dolgoznak ki, és vannak közös morális értékek is, ők úgy ítélik meg, hogy lakhelyükön jó a vezetés. A legerősebb kapcsolat a tanulságok levonása és a jó vezetés között mutatható ki, vagyis a vezetés minőségét meghatározó tényezők közül nemcsak a közös jövőképet, hanem a tanulást, újítást is meg kell említeni.

A rangkorrelációs együtthatót az összevont „érezkelt társadalmi környezet” mutatója és a közösségi összetartás tényezői között is kiszámítottuk (lásd 13. függelék utolsó oszlopa). Itt a legszorosabb kapcsolatot az emberek mozgósíthatóságával és a tanulságok levonásával kapcsolatban tudtuk kimutatni.

A H5. hipotézist, amely szerint a közösségi összetartás és a társadalmi környezet érezkelt állapota között szoros pozitív összefüggés állapítható meg, csak részben tekintjük igazottnak, mert a két vizsgált terület értékelésére szolgáló jellemzők között csak közepesen szoros lineáris összefüggéseket sikerült igazolni statisztikailag.

6.8. Összefoglaló gondolatok

Tanulmányunkban a közösségi összetartás és a társadalmi környezet állapota megítélését vizsgáltuk a magyar felnőtt lakosság körében, a szociodemográfiai és területi vonatkozásokban egyaránt.

A statisztikai vizsgálatok eredményei alapján jelentős eltéréseket állapítottunk meg a nemek, a korcsoportok, illetve a különböző szintű végzettséggel rendelkező személyek között a közösségi összetartás és a társadalmi környezet érzékelésében. A nők a két vizsgált terület értékelésére szolgáló jellemzők mindegyikére magasabb értéket adtak meg a férfiakhoz képest. A magasabb szintű végzettséggel rendelkezők kedvezőbben ítélték meg mind a két vizsgált területet. Továbbá megállapítható, hogy a fiatalabb személyek (50 év alattiak) összességében kedvezőbben ítélték meg a társadalmi környezet állapotát az idősebb (50 évesek és idősebbek) korosztályhoz képest, bár fontos megjegyezni, hogy a csoportátlagok alapján a véleménykülönbségek nem számottevők. A közösségi összetartás egyes jellemzőinek értékelését tekintve vegyes a helyzet: a fiatalok (15–29 évesek) több területet (például az új gondolatok befogadását, a közös jövőképet és morális értékeket, a különböző társadalmi csoportok összekötését) kedvezőtlenebbnek ítélték meg, s ebben a nyugdíjkorúakhoz (65 évesek és idősebbek) közelebb álltak az adott jellemzők értékelésében. Az emberek közötti hálózatépítést, a siker érdekében vállalt kockázatot, valamint az emberek mozgósíthatóságát és a megújulás szellemének megteremtését viszont kedvezőbbnek ítélték meg a fiatalok, és ebben közelebb álltak a 30–49 éves korosztályhoz.

Empirikus kutatásunk eredményei alapján bizonyítást nyert, hogy a különböző munkaerőpiaci státusszal rendelkezők (gazdaságilag inaktívak, munkanélküliek, dolgozók), valamint a fizikai és szellemi munkát végzők eltérőképpen értékelik a közösségi összetartást

és az emberi környezetük állapotát. A munkanélküliek és a fizikai dolgozók ítélték meg a legkevésbé kedvezőnek mindkét vizsgált területet. A vállalkozók és östermelők, a szellemi dolgozók és a tanulók pedig általában a legmagasabb értékeket adták meg. A gazdaságilag inaktívak (nyugdíjasok, gyesen/gyeden lévők, háztartásbeliek) a munkanélküliekhez és a fizikai dolgozókhoz képest kedvezőbbnek ítélik meg az emberi környezetüket és a közösségi összetartást. A gyesen/gyeden lévők és a háztartásbeliek értékelései sokszor közelebb álltak a vállalkozók véleményéhez.

Vizsgálataink eredményei alapján el kellett vetnünk azt a hipotézist, amely szerint a kisebb településeken (községekben, nagyközségekben) erősebb a közösségi összetartás és általában pozitívabb a társadalmi környezet állapotának megítélése a városokhoz és a megyei jogú városokhoz képest. Ugyanis a megyei jogú városokban mért közösségi összetartás és a társadalmi környezet megítélése kedvezőbb (bár nem jelentősen), mint a községekben. A legtöbb vizsgált jellemző esetén a nagyközségekben és a városokban élők hasonló értékeléseket adtak meg, a községekben élők értékelései pedig közelebb álltak a megyei jogú városok lakói véleményéhez.

A statisztikai vizsgálatok eredményei alapján megállapítható, hogy Észak-Magyarország régió esetén mindkét területre adott értékek a legalacsonyabbak, a Nyugat-Dunántúl és Pest régiók esetében pedig a legkedvezőbbek. A társadalmi környezet érzékelt állapota összevont mérésre szolgáló mutató értékeinek térképi megjelenítése egy bizonyos területi autokorrelációra enged következtetni a társadalmi környezet állapotának szubjektív megítélésében: az alacsonyabb értékekkel rendelkező járások szomszédságában található járások értékei általában alacsonyabbak, a kedvezőbb társadalmi környezetű járásokhoz közeli járásokban pedig általában kedvezőbb a társadalmi környezet állapotának a megítélése.

A közösségi összetartás és a társadalmi környezet érzékelt állapota egyes jellemzői között közepesen szoros lineáris összefüggést állapítottunk meg.

A társadalmi környezet érzékelt állapota összevont mérés általunk képzett mutató és az egy főre jutó GDP-ben mért gazdasági teljesítmény közötti szoros pozitív összefüggést igazolva arra következtethetünk, hogy az emberek közötti kapcsolatok minősége és erőssége, amely a vizsgálataink tárgyát képező érzékelt társadalmi környezetben is megjelenik, fontos alapját képezi a gazdasági teljesítmény növekedésének, a gazdasági fejlettség magasabb szintje pedig kedvező hatást gyakorol a társadalmi környezetre.

Függelék

1. függelék. A korcsoportok közötti eltérések vizsgálata a közösségi összetartás egyes jellemzői szerint (a Kruskal–Wallis-próba és a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba alapján)

Új gondolatok befogadása (KW = 14,18, p = 0,033)		
Korcsoport	Csoport	
	1	2
15–29 éves	19 493,500	
65 éves vagy 65 évnél idősebb	19 837,600	19 837,6
50–64 éves	0,008	20 063,1
30–49 éves		20 071,9

Közös jövőkép és morális értékek (KW = 11,64, p = 0,009)		
Korcsoport	Csoport	
	1	2
15–29 éves	19 581,300	
65 éves vagy 65 évnél idősebb	19 617,900	
50–64 éves	19 841,500	19 841,5
30–49 éves	0,034	20 046,5

Nyílt és becsületes döntések igénye (KW = 218,45, p < 0,001)			
Korcsoport	Csoport		
	1	2	3
15–29 éves	18 081,6		
30–49 éves	< 0,001	20 003,000	
50–64 éves		0,018	20 434,4
65 éves vagy 65 évnél idősebb			20 499,1

Különböző társadalmi csoportok összekötése (KW = 10,29, p = 0,016)		
Korcsoport	Csoport	
	1	2
15–29 éves	19 481,200	
65 éves vagy 65 évnél idősebb	19 789,400	19 789,4
50–64 éves	19 822,700	19 822,7
30–49 éves	0,009	20 012,0

Hálózatépítés az emberek között (KW = 70,91, p < 0,001)			
Korcsoport	Csoport		
	1	2	3
65 éves vagy 65 évnél idősebb	18 838,200		
50–64 éves	0,008	19 376,400	
30–49 éves		< 0,001	19 965,4
15–29 éves			20 110,9

Az emberek mozgósíthatósága, a megújulás szellemének megteremtése (KW = 17,22, p = 0,001)		
Korcsoport	Csoport	
	1	2
65 éves vagy 65 évnél idősebb	19 420,800	
50–64 éves	19 651,700	
15–29 éves	19 848,200	19 848,2
30–49 éves	0,001	20 029,9

Kockázatvállalás a siker érdekében (KW = 15,69, p = 0,001)		
Korcsoport	Csoport	
	1	2
65 éves vagy 65 évnél idősebb	19 287,300	
50–64 éves	19 493,300	
15–29 éves	19 683,300	19 683,3
30–49 éves	0,001	19 863,8

A színes cellákban a rangszámok átlagai találhatók, az egy csoportba tartozó (azonos színnel jelölt), illetve egy sorban található átlagos rangszámok között nincs jelentős különbség (a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba: $p > 0,05$).

A jobb oldali csoport bal oldali csoporthoz képest szignifikáns eltéréseket mutató kategóriákhoz tartozó p-értékek mindig az egymáshoz legközelebb álló, de már jelentős eltérést mutató két kategória közötti különbségre vonatkoznak, azok a bal oldali csoport alatt és a jobb oldali csoport bal oldali rangszámhoz képest szignifikáns eltérést mutató rangszámától balra találhatók.

Az alacsonyabb csoportszám az alacsonyabb, a magasabb pedig a magasabb átlagos rangszámnak felel meg. A magasabb rangszámátalag arra utal, hogy az adott csoporthoz tartozó válaszadók kedvezőbbnek értékelték az adott jellemzőt.

2. függelék. A végzettségi szintek közötti eltérések vizsgálata a közösségi összetartás egyes jellemzői szerint (a Kruskal–Wallis-próba és a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba alapján)

Új gondolatok befogadása (KW = 301,59, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alpfokú végzettség	18 751,6		
középfokú végzettség	< 0,001	19 938,2	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 742,1

Közös jövőkép és morális értékek (KW = 339,99, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alpfokú végzettség	18 401,9		
középfokú végzettség	< 0,001	19 882,1	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 672,2

Nyílt és becsületes döntések igénye (KW = 112,98, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alpfokú végzettség	19 098,1		
középfokú végzettség	< 0,001	20 144,5	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 055,9

Különböző társadalmi csoportok összekötése (KW = 155,72, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alpfokú végzettség	19 136,3		
középfokú végzettség	< 0,001	19 921,9	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 248,3

Saját erősségek és gyengeségek felmérése (KW = 107,68, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs égzettség vagy alapfokú végzettség	18 983,1		
középfokú végzettség	< 0,001	19 875,1	
felsőfokú végzettség		< 0,001	20 838,0

Helyi tudás hasznosítása (KW = 149,40, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	19 030,7		
középfokú végzettség	< 0,001	19 816,7	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 099,7

Tanulások levonása és újítás (KW = 104,47, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	19 168,6		
középfokú végzettség	< 0,001	19 973,9	
felsőfokú végzettség		< 0,001	20 973,5

Hálózatépítés az emberek között (KW = 189,88, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	18 606,8		
középfokú végzettség	< 0,001	19 750,6	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 058,8

Az emberek mozgósíthatósága, a megújulás szellemének megteremtése (KW = 187,12, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	18 884,2		
középfokú végzettség	< 0,001	19 876,6	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 260,6

Kockázatvállalás a siker érdekében (KW = 140,89, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	18 862,8		
középfokú végzettség	< 0,001	19 776,9	
felsőfokú végzettség		< 0,001	20 945,2

3. függelék. A foglalkozási csoportok közötti eltérések vizsgálata a közösségi összetartás egyes jellemzői szerint (a Kruskal–Wallis-próba és a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba alapján)

Új gondolatok befogadása (KW = 381,75, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	16 066,0			
fizikai dolgozó	< 0,001	18 683,3		
nyugdíjas		< 0,001	20 112,5	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 178,0	
tanuló			20 326,1	20 326,1
vállalkozó, őstermelő			20 719,8	20 719,8
szellemi dolgozó			0,017	21 053,0

Közös jövőkép és morális értékek (KW = 399,53, p < 0,001)					
Foglalkozás	Csoport				
	1	2	3	4	5
munkanélküli	16 140,3				
fizikai dolgozó	< 0,001	18 541,1			
nyugdíjas		< 0,001	19 849,1		
tanuló			20 255,3	20 255,3	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 292,3	20 292,3	20 292,3
vállalkozó, őstermelő			0,002	20 762,4	20 762,4
szellemi dolgozó				0,034	21 017,2

Nyílt és becsületes döntések igénye (KW = 356,48, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	16 273,5			
tanuló	< 0,001	18 229,7		
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli		19 081,8	19 081,8	
fizikai dolgozó		< 0,001	19 313,6	
vállalkozó, őstermelő			19 984,0	
szellemi dolgozó			0,011	20 787,9
nyugdíjas				20 789,5

Különböző társadalmi csoportok összekötése (KW = 308,65, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	15 886,8			
fizikai dolgozó	< 0,001	18 907,5		
nyugdíjas		< 0,001	19 974,8	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 135,6	20 135,6
tanuló			20 218,9	20 218,9
vállalkozó, őstermelő			20 653,0	20 653,0
szellemi dolgozó			< 0,001	20 764,1

Saját erősségek és gyengeségek felmérése (KW = 204,39, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	16 548,6			
fizikai dolgozó	< 0,001	18 930,4		
nyugdíjas		< 0,001	19 806,2	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			19 991,5	19 991,5
szellemi dolgozó			0,019	20 299,8
vállalkozó, őstermelő				20 349,3
tanuló				20 739,1

Helyi tudás hasznosítása (KW = 273,73, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	16 292,4			
fizikai dolgozó	< 0,001	18 776,9		
nyugdíjas		< 0,001	19 795,0	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 026,1	20 026,1
vállalkozó, őstermelő			20 393,5	20 393,5
tanuló			20 411,6	20 411,6
szellemi dolgozó			< 0,001	20 638,7

Tanulások levonása és újítás (KW = 220,13, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	16 555,5			
fizikai dolgozó	< 0,001	19 016,9		
nyugdíjas		< 0,001	19 860,5	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 110,3	20 110,3
tanuló			20 430,7	20 430,7
vállalkozó, őstermelő			< 0,001	20 484,8
szellemi dolgozó				20 583,7

Hálózatépítés az emberek között (KW = 314,04, p < 0,001)					
Foglalkozás	Csoport				
	1	2	3	4	5
munkanélküli	16 374,1				
fizikai dolgozó	< 0,001	18 897,9			
nyugdíjas		19 139,2	19 139,2		
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli		0,005	19 891,5	19 891,5	
vállalkozó, őstermelő			< 0,001	20 152,8	20 152,8
szellemi dolgozó				0,027	20 723,2
tanuló					20 873,2

Az emberek mozgósíthatósága, a megújulás szellemének megteremtése (KW = 309,11, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	16 467,1			
fizikai dolgozó	< 0,001	18 753,5		
nyugdíjas		< 0,001	19 671,5	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 197,5	20 197,5
vállalkozó, őstermelő			0,002	20 574,8
tanuló				20 646,1
szellemi dolgozó				20 814,9

Kockázatvállalás a siker érdekében (KW = 248,04, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	16 396,2			
fizikai dolgozó	< 0,001	18 854,3		
nyugdíjas		0,004	19 481,6	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 043,9	20 043,9
tanuló			0,005	20 380,6
szellemi dolgozó				20 487,0
vállalkozó, őstermelő				20 582,5

4. függelék. A települések közigazgatási jogállása szerinti csoportok közötti eltérések vizsgálata a közösségi összetartás egyes jellemzői szerint (a Kruskal–Wallis-próba és a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba alapján)

Új gondolatok befogadása (KW = 114,88, p < 0,001)			
Település jogállása	Csoport		
	1	2	3
Város	19 796,4		
Nagyközség	20 176,6	20 176,9	
Község	< 0,001	20 735,6	
Megyei jogú város		< 0,001	21 882,7

Közös jövőkép és morális értékek (KW = 72,19, p < 0,001)			
Település jogállása	Csoport		
	1	2	3
Város	19 824,8		
Nagyközség	19 996,4	19 996,4	
Község	< 0,001	20 672,4	
Megyei jogú város		< 0,001	21 387,6

Nyílt és becsületes döntések igénye (KW = 196,78, p < 0,001)		
Település jogállása	Csoport	
	1	2
Város	19 477,3	
Megyei jogú város	19 705,6	
Nagyközség	0,015	20 671,8
Község		21 242,7

Különböző társadalmi csoportok összekötése (KW = 257,32, p < 0,001)			
Település jogállása	Csoport		
	1	2	3
Város	19 135,4		
Nagyközség	19 672,8	19 672,8	
Megyei jogú város	< 0,001	20 069,4	
Község		< 0,001	21 261,4

Saját erősségek és gyengeségek felmérése (KW = 43,62, p < 0,001)		
Település jogállása	Csoport	
	1	2
Város	19 753,3	
Nagyközség	19 865,7	19 865,7
Község	< 0,001	20 584,8
Megyei jogú város		20 655,7

Helyi tudás hasznosítása (KW = 50,29, p < 0,001)		
Település jogállása	Csoport	
	1	2
Város	19 742,8	
Nagyközség	20 129,4	20 129,4
Község	< 0,001	20 586,0
Megyei jogú város		20 931,3

Tanulások levonása és újítás (KW = 58,91, p < 0,001)			
Település jogállása	Csoport		
	1	2	3
Város	19 756,0		
Nagyközség	20 006,5	20 006,500	
Megyei jogú város	<0,001	20 659,600	20 659,6
Község		0,039	20 774,5

Hálózatépítés az emberek között (KW = 29,88, p < 0,001)		
Település jogállása	Csoport	
	1	2
Nagyközség	19 799,100	
Város	19 873,200	
Község	0,001	20 397,7
Megyei jogú város		20 838,3

Az emberek mozgósíthatósága, a megújulás szellemének megteremtése (KW = 86,47, p < 0,001)		
Település jogállása	Csoport	
	1	2
Város	19 591,900	
Nagyközség	19 911,900	
Megyei jogú város	0,038	20 781,3
Község		20 812,4

Kockázatvállalás a siker érdekében (KW = 43,75, p < 0,001)		
Település jogállása	Csoport	
	1	2
Város	19 653,2	
Nagyközség	20 272,0	20 272,0
Község	< 0,001	20 515,5
Megyei jogú város		20 626,7

5. függelék. A régiók közötti eltérések vizsgálata a közösségi összetartás egyes jellemzői szerint (a Kruskal–Wallis-próba és a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba alapján)

Új gondolatok befogadása (KW = 245,05, p < 0,001)				
Régió	Csoport			
	1	2	3	4
Észak-Magyarország	19 366,8			
Dél-Dunántúl	0,016	20 043,0		
Észak-Alföld		20 343,0		
Dél-Alföld		20 555,9		
Közép-Dunántúl		0,004	21 320,7	
Pest			21 741,7	21 741,7
Nyugat-Dunántúl			< 0,001	22 434,5
Közép-Dunántúl		0,004	21 320,7	
Pest			21 741,7	21 741,7
Nyugat-Dunántúl			< 0,001	22 434,5

Közös jövőkép és morális értékek (KW = 264,16, p < 0,001)				
Régió	Csoport			
	1	2	3	4
Észak-Magyarország	19 542,1			
Dél-Dunántúl	19 606,3			
Észak-Alföld	19 990,6			
Dél-Alföld	< 0,001	20 817,8		
Közép-Dunántúl		21 133,2	21 133,2	
Pest		0,005	21 879,3	21 879,3
Nyugat-Dunántúl			< 0,001	22 311,5
Közép-Dunántúl		21 133,2	21 133,2	
Pest		0,005	21 879,3	21 879,3
Nyugat-Dunántúl			< 0,001	22 311,5

Nyílt és becsületes döntések igénye (KW = 298,22, p < 0,001)			
Régió	Csoport		
	1	2	3
Észak-Alföld	19 463,9		
Észak-Magyarország	19 688,3		
Dél-Alföld	< 0,001	20 294,5	
Dél-Dunántúl		20 596,2	
Pest		20 683,3	
Közép-Dunántúl		0,001	21 962,3
Nyugat-Dunántúl			22 398,1

Különböző társadalmi csoportok összekötése (KW = 219,97, p < 0,001)				
Régió	Csoport			
	1	2	3	4
Észak-Magyarország	19 593,5			
Észak-Alföld	19 938,8			
Dél-Alföld	20 068,7	20 068,7		
Dél-Dunántúl	0,047	20 522,7	20 522,7	
Pest		0,031	20 992,5	
Közép-Dunántúl			21 145,9	
Nyugat-Dunántúl			< 0,001	22 478,0

Saját erősségek és gyengeségek felmérése (KW = 144,56, p < 0,001)			
Régió	Csoport		
	1	2	3
Észak-Magyarország	19 602,0		
Dél-Dunántúl	19 690,6		
Észak-Alföld	0,002	20 388,8	
Pest		20 424,7	
Dél-Alföld		20 471,0	
Közép-Dunántúl		20 504,3	
Nyugat-Dunántúl		< 0,001	21 973,3

Helyi tudás hasznosítása (KW = 187,29, p < 0,001)				
Régió	Csoport			
	1	2	3	4
Dél-Dunántúl	19 517,9			
Észak-Magyarország	19 550,5			
Észak-Alföld	0,005	20 215,0		
Dél-Alföld		20 639,1	20 639,1	
Pest		20 862,7	20 862,7	
Közép-Dunántúl		0,013	20 924,5	
Nyugat-Dunántúl			< 0,001	22 016,5

Tanulások levonása és újítás (KW = 155,36, p < 0,001)			
Régió	Csoport		
	1	2	3
Dél-Dunántúl	19 703,2		
Észak-Magyarország	19 709,9		
Észak-Alföld	0,005	20 405,7	
Dél-Alföld		20 479,5	
Közép-Dunántúl		20 981,9	
Pest		21 003,8	
Nyugat-Dunántúl		0,027	22 000,8

Hálózatépítés az emberek között (KW = 122,47, p < 0,001)			
Régió	Csoport		
	1	2	3
Észak-Magyarország	19 478,2		
Dél-Dunántúl	19 878,5		
Észak-Alföld	19 889,6		
Dél-Alföld	< 0,001	20 565,4	
Közép-Dunántúl		20 610,3	
Pest		20 891,9	20 891,9
Nyugat-Dunántúl		< 0,001	21 606,7

Az emberek mozgósíthatósága, a megújulás szellemének megteremtése (KW = 226,52, p < 0,001)					
Régió	Csoport				
	1	2	3	4	5
Észak-Magyarország	19 424,2				
Dél-Dunántúl	19 773,5	19 773,5			
Észak-Alföld	0,008	20 139,9	20 139,9		
Dél-Alföld		0,003	20 479,8		
Közép-Dunántúl			0,031	21 128,3	
Pest				21 366,8	21 366,8
Nyugat-Dunántúl				< 0,001	22 288,9

Kockázatt vállalás a siker érdekében (KW = 148,52, p < 0,001)				
Régió	Csoport			
	1	2	3	4
Észak-Magyarország	19 407,5			
Dél-Dunántúl	19 799,0	19 799,0		
Dél-Alföld	< 0,001	20 254,4	20 254,4	
Észak-Alföld		20 321,8	20 321,8	
Közép-Dunántúl		20 451,6	20 451,6	
Pest		0,001	21 005,6	21 005,6
Nyugat-Dunántúl			< 0,001	21 905,6

6. függelék. A korcsoportok közötti eltérések vizsgálata a társadalmi környezet érzékelt állapotában (a Kruskal–Wallis-próba és a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba alapján)

Nytitottság (KW = 85,23, p < 0,001)			
Korcsoport	Csoport		
	1	2	3
50–64 éves	19 587,0		
65 éves vagy 65 évnél idősebb	19 699,4		
30–49 éves	< 0,001	20 328,0	
15–29 éves		< 0,001	21 065,3

Jövőbeni kitekintés (KW = 74,19, p < 0,001)			
Korcsoport	Csoport		
	1	2	3
65 éves vagy 65 évnél idősebb	19 602,3		
65– éves	19 669,9		
30–49 éves	< 0,001	20 402,6	
15–29 éves		0,017	20 901,6

Jó vezetés (KW = 16,13, p = 0,001)		
Korcsoport	Csoport	
	1	2
50–64 éves	19 821,6	
65 éves vagy 65 évnél idősebb	19 968,3	19 968,3
30–49 éves	0,004	20 320,3
15–29 éves		20 361,5

Összetartás (KW = 29,87, p < 0,001)			
Korcsoport	Csoport		
	1	2	3
50–64 éves	19 705,2		
65 éves vagy 65 évnél idősebb	20 099,3	20 099,3	
30–49 éves	0,004	20 202,8	
15–29 éves		0,033	20 667,6

Megfontoltság (KW = 16,43, p = 0,001)		
Korcsoport	Csoport	
	1	2
50–64 éves	19 742,4	
65 éves vagy 65 évnél idősebb	20 086,8	20 086,8
30–49 éves	0,002	20 274,2
15–29 éves		20 327,7

Felelősség (KW = 33,91, p < 0,001)		
Korcsoport	Csoport	
	1	2
50–64 éves	19 746,4	
65 éves vagy 65 évnél idősebb	19 773,8	
30–49 éves	0,002	20 330,8
15–29 éves		20 559,7

Okulás, tanulás (KW = 25,83, p < 0,001)		
Korcsoport	Csoport	
	1	2
50-64 éves	19 772,5	
65- éves	19 806,5	
30-49 éves	0,009	20 300,8
15-29 éves		20 471,6

Együttműködés (KW = 53,91, p < 0,001)			
Korcsoport	Csoport		
	1	2	3
50-64 éves	19 617,2		
65- éves	19 798,1		
30-49 éves	< 0,001	20 304,2	
15-29 éves		0,021	20 793,4

Kezdeményezés (KW = 44,35, p < 0,001)			
Korcsoport	Csoport		
	1	2	3
65- éves	19 714,4		
50-64 éves	19 763,6		
30-49 éves	0,005	20 252,4	
15-29 éves		0,012	20 770,5

Vállalkozószellem (KW = 47,29, p < 0,001)		
Korcsoport	Csoport	
	1	2
65- éves	19 616,9	
50-64 éves	19 841,6	
30-49 éves	0,001	20 400,0
15-29 éves		20 676,3

7. függelék. A végzettségi szintek közötti eltérések vizsgálata a társadalmi környezet érzékelt állapotában (a Kruskal–Wallis-próba és a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba alapján)

Nyitottság (KW = 213,64, $p < 0,001$)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	18 940,1		
középfokú végzettség	< 0,001	20 315,2	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 613,4

Jövőbeni kitekintés (KW = 341,24, $p < 0,001$)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	18 786,0		
középfokú végzettség	< 0,001	20 156,4	
felsőfokú végzettség		< 0,001	22 021,4

Jó vezetés (KW = 173,28, $p < 0,001$)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	19 241,6		
középfokú végzettség	< 0,001	20 253,9	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 567,6

Összetartás (KW = 120,04, $p < 0,001$)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	19 425,4		
középfokú végzettség	< 0,001	20 314,5	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 381,1

Megfontoltság (KW = 161,74, $p < 0,001$)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	19 180,6		
középfokú végzettség	< 0,001	20 288,2	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 471,9

Felelősség (KW = 246,52, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	19 050,8		
középfokú végzettség	< 0,001	20 162,3	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 775,3

Okulás, tanulás (KW = 195,33, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	19 020,7		
középfokú végzettség	< 0,001	20 254,6	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 551,7

Együttműködés (KW = 175,63, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	19 221,2		
középfokú végzettség	< 0,001	20 228,2	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 556,6

Kezdeményezés (KW = 134,66, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	19 526,0		
középfokú végzettség	< 0,001	20 200,9	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 469,0

Vállalkozószellem (KW = 166,34, p < 0,001)			
Végzettségi szint	Csoport		
	1	2	3
nincs végzettség vagy alapfokú végzettség	19 287,3		
középfokú végzettség	< 0,001	20 276,1	
felsőfokú végzettség		< 0,001	21 563,3

8. függelék. A foglalkozási csoportok közötti eltérések vizsgálata a társadalmi környezet érzékelt állapotában (a Kruskal–Wallis-próba és a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba alapján)

Nyitottság (KW = 297,56, p < 0,001)					
Foglalkozás	Csoport				
	1	2	3	4	5
munkanélküli	17 466,6				
fizikai dolgozó	< 0,001	19 206,8			
nyugdíjas		0,020	19 767,3		
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			< 0,001	20 949,3	
szellemi dolgozó				20 956,3	
vállalkozó, östermelő				21 039,8	
tanuló				0,032	22 001,4

Jövőbeni kitekintés (KW = 412,07, p < 0,001)					
Foglalkozás	Csoport				
	1	2	3	4	5
munkanélküli	16 792,2				
fizikai dolgozó	< 0,001	19 049,5			
nyugdíjas		0,005	19 672,7		
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			0,046	20 485,4	
vállalkozó, östermelő				21 002,2	21 002,2
szellemi dolgozó				0,009	21 409,0
tanuló					21 523,7

Jó vezetés (KW = 276,27, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	16 936,5			
fizikai dolgozó	< 0,001	19 140,4		
nyugdíjas		< 0,001	20 109,8	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 468,9	20 468,9
tanuló			20 839,7	20 839,7
vállalkozó, östermelő			0,018	20 899,8
szellemi dolgozó				21 119,8

Összetartás (KW = 188,10, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	17 683,1			
fizikai dolgozó	< 0,001	19 297,1		
nyugdíjas		< 0,001	20 186,1	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 450,9	20 450,9
szellemi dolgozó			0,003	20 757,4
vállalkozó, őstermelő				20 984,2
tanuló				21 441,5

Megfontoltság (KW = 226,53, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	17 215,8			
fizikai dolgozó	<0,001	19 201,6		
nyugdíjas		< 0,001	20 175,6	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 454,2	20 454,2
tanuló			20 865,3	20 865,3
szellemi dolgozó			< 0,001	20 925,6
vállalkozó, őstermelő				21 002,7

Felelősség (KW = 251,90, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	17 093,7			
fizikai dolgozó	< 0,001	19 257,9		
nyugdíjas		0,001	19 954,7	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 450,4	20 450,4
vállalkozó, őstermelő			< 0,001	20 967,5
szellemi dolgozó				21 030,4
tanuló				21 057,1

Okulás, tanulás (KW = 308,75, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	16 492,4			
fizikai dolgozó	< 0,001	19 208,3		
nyugdíjas		< 0,001	19 991,4	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 429,3	20 429,3
vállalkozó, őstermelő			20 574,0	20 574,0
szellemi dolgozó			< 0,001	21 117,6
tanuló				21 240,3

Együttműködés (KW = 248,83, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	17 182,0			
fizikai dolgozó	< 0,001	19 300,4		
nyugdíjas		0,005	19 921,8	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 518,1	20 518,1
vállalkozó, őstermelő			20 522,5	20 522,5
szellemi dolgozó			< 0,001	21 050,0
tanuló				21 389,6

Kezdeményezés (KW = 223,47, p < 0,001)				
Foglalkozás	Csoport			
	1	2	3	4
munkanélküli	17 292,3			
fizikai dolgozó	< 0,001	19 351,0		
nyugdíjas		0,019	19 915,5	
gyesen/gyeden lévő, háztartásbeli			20 708,2	20 708,2
vállalkozó, őstermelő			0,002	20 846,6
szellemi dolgozó				20 908,5
tanuló				21 346,4

Vállalkozószellem (KW = 253,99, p < 0,001)			
Foglalkozás	Csoport		
	1	2	3
munkanélküli	17 218,7		
fizikai dolgozó	< 0,001	19 476,3	
nyugdíjas		19 760,7	
gyes, háztartásbeli		0,034	20 599,2
vállalkozó, őstermelő			20 818,3
szellemi dolgozó			21 114,8
tanuló			21 348,4

9. függelék. A települések közigazgatási jogállása alapján képzett csoportok közötti eltérések vizsgálata a társadalmi környezet érzékelt állapotában (a Kruskal–Wallis-próba és a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba alapján)

Nyitottság (KW = 55,83, p < 0,001)			
Település jogállása	Csoport		
	1	2	3
Város	20 384,5		
Nagyközség	20 402,0	20 402,0	
Község	0,006	20 837,5	
Megyei jogú város		<0,001	21 847,0

Jövőbeni kitekintés (KW = 31,40, p < 0,001)			
Település jogállása	Csoport		
	1	2	3
Város	20 444,2		
Nagyközség	20 629,8	20 629,8	
Község	0,017	20 858,3	
Megyei jogú város		0,001	21 556,3

Jó vezetés (KW = 123,84, p < 0,001)		
Település jogállása	Csoport	
	1	2
Város	19 926,8	
Megyei jogú város	20 181,9	
Nagyközség	20 668,5	20 668,5
Község	< 0,001	21 352,2

Összetartás (KW = 32,30, p < 0,001)			
Település jogállása	Csoport		
	1	2	3
Nagyközség	19 935,2		
Város	20 505,4		
Község	0,003	20 915,8	
Megyei jogú város		0,035	21 413,2

Megfontoltság (KW = 38,84, p < 0,001)		
Település jogállása	Csoport	
	1	2
Nagyközség	20 239,7	
Város	20 302,7	
Község	< 0,001	20 940,4
Megyei jogú város		21 385,0

Felelősség (KW = 52,08, p < 0,001)		
Település jogállása	Csoport	
	1	2
Nagyközség	20 189,3	
Város	20 196,9	
Megyei jogú város	20 662,8	20 662,8
Község	< 0,001	21 132,8

Okulás, tanulás (KW = 33,96, p < 0,001)			
Település jogállása	Csoport		
	1	2	3
Város	20 305,5		
Nagyközség	20 502,8	20 502,8	
Község	< 0,001	20 885,8	
Megyei jogú város		0,025	21 401,1

Együttműködés (KW = 39,12, p < 0,001)		
Település jogállása	Csoport	
	1	2
Nagyközség	20 054,0	
Város	20 284,7	
Község	< 0,001	20 998,0
Megyei jogú város		21 177,2

Kezdeményezés (KW = 22,42, p < 0,001)		
Település jogállása	Csoport	
	1	2
Város	20 373,0	
Nagyközség	20 675,5	20 675,5
Község	0,001	20 906,6
Megyei jogú város		21 228,2

Vállalkozószellem (KW = 19,70, p < 0,001)		
Település jogállása	Csoport	
	1	2
Város	20 644,6	
Nagyközség	20 779,4	
Község	20 791,7	
Megyei jogú város	< 0,001	21 503,7

10. függelék. A régiók közötti eltérések vizsgálata a társadalmi környezet érzékelt állapotában (a Kruskal–Wallis-próba és a Dunn–Bonferroni-féle post-hoc próba alapján)

Nyitottság (KW = 179,24, p < 0,001)			
Régió	Csoport		
	1	2	3
Észak-Magyarország	19 778,7		
Dél-Dunántúl	20 343,5	20 343,5	
Észak-Alföld	< 0,001	20 785,9	
Közép-Dunántúl		20 801,1	
Dél-Alföld		20 877,2	
Pest		0,001	22 091,5
Nyugat-Dunántúl			22 473,7

Jövőbeni kitekintés (KW = 198,52, p < 0,001)			
Régió	Csoport		
	1	2	3
Észak-Magyarország	19 831,3		
Dél-Dunántúl	20 212,3		
Észak-Alföld	20 368,4		
Dél-Alföld	< 0,001	21 026,0	
Közép-Dunántúl		21 312,4	
Nyugat-Dunántúl		0,001	22 272,7
Pest			22 441,5

Jó vezetés (KW = 232,40, p < 0,001)			
Régió	Csoport		
	1	2	3
Észak-Magyarország	19 962,1		
Dél-Dunántúl	20 105,2		
Dél-Alföld	20 502,9		
Észak-Alföld	20 575,9		
Közép-Dunántúl	< 0,001	21 543,3	
Pest		21 980,1	21 980,1
Nyugat-Dunántúl		< 0,001	22 705,5

Összetartás (KW = 187,89, p < 0,001)				
Régió	Csoport			
	1	2	3	4
Észak-Magyarország	19 770,3			
Dél-Dunántúl	20 002,3			
Észak-Alföld	0,003	20 741,8		
Közép-Dunántúl		21 078,1	21 078,1	
Dél-Alföld		21 226,6	21 226,6	
Pest		0,001	21 924,5	21 924,5
Nyugat-Dunántúl			< 0,001	22 266,1

Megfontoltság (KW = 214,28, p < 0,001)			
Régió	Csoport		
	1	2	3
Dél-Dunántúl	19 840,6		
Észak-Magyarország	19 918,5		
Észak-Alföld	20 420,2		
Dél-Alföld	0,001	21 206,7	
Közép-Dunántúl		21 390,8	
Pest		21 758,4	21 758,4
Nyugat-Dunántúl		0,001	22 350,3

Felelősség (KW = 277,13, p < 0,001)			
Régió	Csoport		
	1	2	3
Észak-Magyarország	19 882,3		
Dél-Dunántúl	19 926,1		
Észak-Alföld	20 028,6		
Dél-Alföld	< 0,001	21 194,8	
Közép-Dunántúl		21 514,9	
Pest		21 850,2	21 850,2
Nyugat-Dunántúl		< 0,001	22 663,7

Okulás, tanulás (KW = 283,25, p < 0,001)				
Régió	Csoport			
	1	2	3	4
Észak-Magyarország	19 700,5			
Dél-Dunántúl	19 850,5	19 850,5		
Észak-Alföld	0,031	20 346,1		
Dél-Alföld		0,006	21 033,9	
Közép-Dunántúl			21 466,0	
Pest			21 802,9	
Nyugat-Dunántúl			0,042	22 765,5

Együttműködés (KW = 233,29, p < 0,001)				
Régió	Csoport			
	1	2	3	4
Dél-Dunántúl	19 896,2			
Észak-Magyarország	19 985,2			
Észak-Alföld	20 396,0			
Dél-Alföld	0,038	20 988,5		
Közép-Dunántúl		21 175,8	21 175,8	
Pest		0,004	22 087,1	22 087,1
Nyugat-Dunántúl			< 0,001	22 653,9

Kezdeményezés (KW = 206,96, p < 0,001)			
Régió	Csoport		
	1	2	3
Dél-Dunántúl	19 944,4		
Észak-Magyarország	20 093,4		
Észak-Alföld	20 514,8	20 514,8	
Dél-Alföld	0,001	20 890,4	
Közép-Dunántúl		20 995,9	
Nyugat-Dunántúl		< 0,001	22 449,7
Pest			22 545,4

Vállalkozószellem (KW = 184,72, p < 0,001)			
Régió	Csoport		
	1	2	3
Dél-Dunántúl	19 978,2		
Észak-Magyarország	20 002,6		
Észak-Alföld	0,038	20 637,2	
Dél-Alföld		21 066,1	
Közép-Dunántúl		21 150,7	
Nyugat-Dunántúl		< 0,001	22 215,9
Pest			22 454,5

11. függelék. A közösségi összetartás jellemzésére szolgáló állításokra adott értékelések átlagai megyénként (hétfokú Likert-skála, n = 41 243)

	Új gondolatok befogadása	Közös jövőkép és morális értékek	Nyílt és becsületes döntések	Különböző társadalmi csoportok összekötése	Saját erősségek és gyengeségek felmérése	Helyi tudás hasznosítása	Tanulságok levonása és újítás	Hálózatépítés az emberek között	Az emberek mozgósíthatósága, a megújulás szellemének megteremtése	Kockázatvállalás a siker érdekében
Bács-Kiskun	→ 4,22	→ 4,12	↓ 4,87	↓ 3,97	↓ 3,96	↓ 4,05	↓ 4,02	↓ 4,21	↓ 4,08	↓ 4,01
Baranya	→ 4,27	↓ 4,02	↓ 4,92	→ 4,20	↓ 3,94	↓ 4,00	↓ 3,97	↓ 4,20	↓ 4,06	↓ 3,99
Békés	↓ 4,15	↓ 4,06	↓ 5,02	↓ 4,06	↓ 3,99	↓ 4,03	↓ 3,97	↓ 4,25	↓ 4,05	↓ 3,98
Borsod-Abaúj-Zemplén	↓ 4,05	↓ 3,93	↓ 4,86	↓ 3,97	↓ 3,88	↓ 3,94	↓ 3,88	↓ 4,12	↓ 3,93	↓ 3,92
Csongrád	→ 4,33	→ 4,20	↓ 5,00	↓ 4,12	→ 4,06	→ 4,20	→ 4,11	→ 4,36	→ 4,19	→ 4,12
Fejér	→ 4,38	→ 4,19	→ 5,28	→ 4,23	→ 4,05	→ 4,19	→ 4,15	→ 4,35	→ 4,22	→ 4,11
Győr-Moson-Sopron	↑ 4,78	↑ 4,57	↑ 5,54	↑ 4,62	↑ 4,38	↑ 4,51	↑ 4,50	↑ 4,71	↑ 4,60	↑ 4,49
Hajdú-Bihar	→ 4,22	↓ 4,04	↓ 4,83	↓ 4,03	→ 4,04	↓ 4,07	↓ 4,03	→ 4,27	↓ 4,08	→ 4,08
Heves	→ 4,24	→ 4,11	↓ 4,93	↓ 4,05	↓ 3,97	↓ 4,06	↓ 4,06	↓ 4,22	↓ 4,06	→ 4,03
Jász-Nagykun-Szolnok	↓ 4,05	↓ 3,92	↓ 4,93	↓ 3,92	↓ 3,82	↓ 3,89	↓ 3,87	↓ 4,09	↓ 3,93	↓ 3,88
Komárom-Esztergom	→ 4,30	→ 4,12	→ 5,11	↓ 4,07	→ 4,03	↓ 4,07	↓ 4,03	↓ 4,25	↓ 4,12	↓ 4,00
Nógrád	↓ 3,97	↓ 3,85	↓ 4,85	↓ 3,97	↓ 3,85	↓ 3,85	↓ 3,87	↓ 4,05	↓ 3,93	↓ 3,80
Pest	→ 4,36	→ 4,24	↓ 5,02	→ 4,16	↓ 3,99	→ 4,11	→ 4,09	→ 4,30	→ 4,21	→ 4,12
Somogy	↓ 4,09	↓ 3,92	↓ 5,04	↓ 4,05	↓ 3,89	↓ 3,88	↓ 3,90	↓ 4,18	↓ 3,99	↓ 3,96
Szabolcs-Szatmár-Bereg	→ 4,28	↓ 4,06	↓ 4,88	↓ 4,14	→ 4,84	↓ 4,07	→ 4,09	↓ 4,11	↓ 4,12	→ 4,08
Tolna	↓ 4,08	↓ 3,94	↓ 5,05	↓ 4,10	↓ 3,89	↓ 3,99	↓ 3,93	↓ 4,11	↓ 3,97	↓ 3,97
Vas	→ 4,45	→ 4,29	→ 5,14	→ 4,36	↑ 4,21	→ 4,27	→ 4,23	→ 4,38	→ 4,34	→ 4,23
Veszprém	→ 4,31	→ 4,17	→ 5,18	→ 4,25	↓ 3,99	→ 4,13	→ 4,11	↓ 4,25	→ 4,20	→ 4,06
Zala	→ 4,34	→ 4,22	→ 5,25	→ 4,28	→ 4,14	→ 4,19	→ 4,13	→ 4,31	→ 4,24	→ 4,17

↑ = a terjedelem alapján első tercilisbe (harmadba) tartozó értékek

→ = a terjedelem alapján második tercilisbe tartozó értékek

↓ = a terjedelem alapján harmadik tercilisbe tartozó értékek

Forrás: saját számítás az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

12. függelék. A társadalmi környezet érzékelt állapotának mérésére szolgáló jellemzők átlagos értékei megyénként (hétfokú Likert-skála, n = 41 664)

Megye/ Jellemző	Nyitottság	Jövőbeni kitekintés	Jó vezetés	Összetartás	Megfontol- tság	Felelősség	Oktatás, tanulás	Együttmű- ködés	Kezdemé- nyezés	Vállalkozó- szellem
Bács-Kiskun	↓ 3,83	→ 4,07	→ 4,07	→ 3,96	→ 4,08	→ 4,25	→ 4,12	→ 4,09	↓ 3,95	↓ 4,05
Baranya	↓ 3,86	↓ 4,01	↓ 3,98	↓ 3,83	↓ 3,90	↓ 4,05	↓ 3,94	↓ 3,98	↓ 3,85	↓ 3,95
Békés	↓ 3,76	↓ 3,95	↓ 3,95	↓ 3,90	↓ 4,04	↓ 4,19	↓ 3,97	↓ 4,00	↓ 3,86	↓ 3,98
Borsod- Abaúj- Zemplén	↓ 3,69	↓ 3,88	↓ 3,91	↓ 3,76	↓ 3,90	↓ 4,01	↓ 3,83	↓ 3,89	↓ 3,78	↓ 3,88
Csongrád	→ 4,02	↑ 4,23	→ 4,13	→ 4,05	→ 4,10	→ 4,28	→ 4,19	→ 4,20	→ 4,07	→ 4,20
Fejér	→ 3,90	→ 4,15	↑ 4,28	→ 3,97	→ 4,08	→ 4,23	→ 4,21	→ 4,17	→ 4,08	→ 4,10
Győr- Moson- Sopron	↑ 4,27	↑ 4,34	↑ 4,45	↑ 4,34	↑ 4,44	↑ 4,61	↑ 4,57	↑ 4,46	↑ 4,33	↑ 4,4
Hajdú- Bihar	→ 3,89	↓ 4,02	↓ 4,05	↓ 3,91	↓ 4,01	↓ 4,14	↓ 4,06	↓ 4,02	↓ 3,92	↓ 4,03
Heves	↓ 3,78	↓ 4,01	↓ 4,07	↓ 3,86	↓ 3,97	↓ 4,14	↓ 4,05	↓ 4,06	↓ 3,93	→ 4,07
Jász- Nagykun- Szolnok	↓ 3,72	↓ 3,94	↓ 3,89	↓ 3,89	↓ 3,95	↓ 4,02	↓ 3,92	↓ 3,98	↓ 3,79	↓ 3,93
Komárom- Esztergom	↓ 3,83	→ 4,08	→ 4,09	↓ 3,93	→ 4,11	→ 4,31	→ 4,14	→ 4,11	↓ 3,95	→ 4,06
Nógrád	↓ 3,74	↓ 4,91	↓ 3,96	↓ 3,75	↓ 3,91	↓ 4,14	↓ 3,90	↓ 3,98	↓ 3,87	↓ 3,85
Pest	→ 3,99	↑ 4,22	→ 4,22	→ 4,04	→ 4,13	→ 4,32	→ 4,17	→ 4,22	→ 4,14	→ 4,22
Somogy	↓ 3,71	↓ 3,94	↓ 4,00	↓ 3,78	↓ 4,91	↓ 4,10	↓ 3,92	↓ 3,91	↓ 3,81	↓ 3,90
Szabolcs- Szatmár- Bereg	↓ 3,85	↓ 3,95	→ 4,13	↓ 3,88	→ 3,97	↓ 4,12	→ 3,97	↓ 4,02	↓ 3,92	→ 4,01
Tolna	↓ 3,80	↓ 3,94	↓ 3,95	↓ 3,81	↓ 3,95	↓ 4,11	↓ 3,94	↓ 3,95	↓ 3,80	↓ 3,93
Vas	→ 4,06	↑ 4,22	↑ 4,25	→ 4,11	→ 4,17	↑ 4,44	→ 4,27	↑ 4,32	↑ 4,17	→ 4,22
Veszprém	↓ 3,81	→ 4,08	→ 4,14	↓ 3,94	→ 4,09	→ 4,30	→ 4,10	↓ 4,07	↓ 3,92	→ 4,06
Zala	→ 3,95	→ 4,15	↑ 4,31	→ 3,98	→ 4,16	→ 4,36	→ 4,21	→ 4,20	→ 4,05	→ 4,10

↑ = a terjedelem alapján első tercilisbe (harmadba) tartozó értékek

→ = a terjedelem alapján második tercilisbe tartozó értékek

↓ = a terjedelem alapján harmadik tercilisbe tartozó értékek

Forrás: saját számítás az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Tudáskörnyezet II. című kutatásának (2017–2018) adatai alapján

13. függelék. A közösségi összetartás mértéke és a társadalmi környezet állapota mérésére szolgáló jellemzők közötti összefüggések vizsgálata a Spearman-féle korrelációs együtthatók alapján

Jellemző	nyitottság	jövőbeni kitekintés	jó vezetés	összetartás	megfontoltság	felelősség	okulás, tanulás	együttműködés	kezdményezés	vállalkozó-szellem	érzékelte társadalmi környezet mutató
új gondolatok befogadása	41 040 ,503**	41 044 ,496**	41 030 ,502**	41 043 ,454**	40 995 ,449**	40 988 ,433**	40 962 ,467**	40 984 ,466**	40 988 ,461**	41 066 ,455**	,570**
közös jövőkép és morális értékek	40 850 ,494**	40 860 ,512**	40 842 ,514**	40 855 ,471**	40 816 ,470**	40 807 ,452**	40 776 ,470**	40 798 ,481**	40 803 ,480**	40 880 ,473**	,585**
nyílt és beszűkült döntések igénye	40 986 ,305**	40 993 ,338**	40 977 ,347**	40 991 ,283**	40 949 ,319**	40 942 ,328**	40 909 ,321**	40 934 ,308**	40 936 ,286**	40 880 ,296**	,378**
különböző társadalmi csoportok összekötése	40 844 ,447**	40 851 ,444**	40 839 ,444**	40 853 ,419**	40 808 ,419**	40 795 ,404**	40 773 ,423**	40 796 ,431**	40 798 ,423**	40 872 ,410**	,517**
saját erősségek és gyengeségek felmérése	40 520 ,460**	40 532 ,471**	40 510 ,466**	40 527 ,437**	40 483 ,457**	40 476 ,439**	40 450 ,449**	40 470 ,451**	40 472 ,454**	40 550 ,444**	,548**
helyi tudás hasznosítása	40 607 ,479**	40 620 ,494**	40 602 ,501**	40 615 ,457**	40 570 ,470**	40 563 ,451**	40 532 ,479**	40 559 ,486**	40 562 ,478**	40 637 ,477**	,579**
tanulások levonása és újítás	40 758 ,483**	40 768 ,511**	40 747 ,517**	40 759 ,467**	40 716 ,481**	40 706 ,460**	40 678 ,489**	40 706 ,485**	40 706 ,483**	40 785 ,488**	,592**
hálózatépítés az emberek között	40 407 ,440**	40 416 ,458**	40 399 ,450**	40 416 ,405**	40 375 ,414**	40 367 ,412**	40 336 ,432**	40 358 ,443**	40 361 ,426**	40 437 ,430**	,522**
az emberek mozgathatósága, a megújulás szelleme	40 738 ,505**	40 749 ,513**	40 733 ,514**	40 747 ,476**	40 705 ,469**	40 698 ,450**	40 664 ,481**	40 685 ,500**	40 692 ,491**	40 767 ,489**	,594**
kockázatvállalás a siker érdekében	40 420 ,484**	40 435 ,510**	40 414 ,500**	40 428 ,452**	40 386 ,457**	40 375 ,435**	40 348 ,476**	40 368 ,482**	40 371 ,485**	40 453 ,510**	,582**
											39 471

Megjegyzés: ** Az összefüggés statisztikailag igazolható az 1%-os szignifikancia szinten, dőlt szám = az adatpárok száma, mintaelemszám (n).